VATT-KESKUSTELUALOITTEITA
VATT DISCUSSION PAPERS

411

PERINTÖ- JA LAHJAVEROTUS
Näkökulmia talous-teoriasta, maailmalta ja Suomesta

Anssi Kohonen

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus
Government Institute for Economic Research
Helsinki 2007

Kirjoittaja on kirjoittanut tämän keskustelualoitteen ollessaan korkeakouluharjoittelijana VATT:ssa. Harjoittelua ohjasi johtava ekonomisti Seppo Kari. Kirjoittaja haluaa erityisesti kiittää professori Matti Kukkosta, Seppo Karia, erikoistutkija Timo Rauhasta ja projektipäällikkö Outi Krögeriä heidän kirjoitusta koskevista kommenteistaan ja neuvoistaan. Kirjoitukseen mahdollisesti jääneet epäselvyydet ja ajatus- tai asiavirheet ovat luonnollisesti yksinomaan kirjoittajan vastuulla.

ISBN 978-951-561-683-8 (nid.)
ISBN 978-951-561-684-5 (PDF)

ISSN 0788-5016 (nid.)
ISSN 1795-3359 (PDF)

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Government Institute for Economic Research

Arkadiankatu 7, 00100 Helsinki, Finland

Email: etunimi.sukunimi@vatt.fi

Oy Nord Print Ab

Helsinki, tammikuu 2007

KOHONEN, ANSSI: PERINTÖ- JA LAHJAVEROTUS. Näkökulmia talousteoriasta, maailmalta ja Suomesta. Helsinki, VATT, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Government Institute for Economic Research, 2007, (C, ISSN 0788-5016 (nid.), ISSN 1795-3359 (PDF), No 411). ISBN 978-951-561-683-8 (nid.), ISBN 978-951-561-684-5 (PDF).

Tiivistelmä: Olennaisen osan selvitystä muodostaa perintö- ja lahjaverotuksen kansainvälinen vertailu; perintö- ja lahjaveron yleisyys sekä erot maiden verojärjestelmissä ja verorasituksessa. Selvitys kokoaa myös yhteen suomalaista perintö- ja lahjaverosta käytyä veropoliittista keskustelua. Suomen lisäksi erityinen mielenkiinto on Ruotsin päätöksessä poistaa perintö- ja lahjavero vuoden 2005 alusta lähtien. Lisäksi selvityksessä tehdään lyhyt kartoitus perintö- ja lahjaveron taloustieteeseen. Perintö- ja lahjavero on erityisesti EU:ssa suhteellisen yleinen vero, vaikka neljä jäsenmaata on siitä luopunut 2000-luvun aikana. Suomen lähinaapureista yhdessäkään ei tosin ole perintö- ja lahjaveroa. Suomalaisen perintöverotuksen erityispiirre on pienien perintöjen verraten korkea veroaste sekä puolison ja alaikäisen rintaperillisen alhaiset henkilökohtaiset verovähennykset. Perintö- ja lahjavero ei yleisesti näyttäydy tuottonsa osalta kovinkaan merkittävänä veromuotona; sitä keräävien maiden joukossa veron bkt-osuus on vain noin 0,1–0,5 prosenttia ja osuus julkisyhteisöjen verotuloista on noin prosentin.

Asiasanat: Verotus, perintö- ja lahjavero, perintöosuusvero, jäämistövero

Abstract: In this survey the differences in the bequest and gift taxation are evaluated on an international level. It concentrates on the differences in tax systems and in tax burdens between countries and also on the prevalence of the bequest taxation. Survey also summarizes the arguments presented in general for and against inheritance and gift tax in Finland. Besides Finland, a special attention is paid on the Swedish decision to abolish inheritance and gift tax starting from year 2005. Also a summary on the economics of bequest taxation is provided. Especially in the EU, inheritance and gift tax is a relatively prevalent tax, although four member states have decided to abolish it during the last six years. In none of the Finland's neighbouring countries inheritance tax is collected. A special character of the Finnish inheritance taxation is that for small bequests the nominal tax rates are relatively high and that the personal allowances for spouse and under age direct heirs are low. Universally the financial relevance of inheritance and gift tax is low; it makes up only about 0.1–0.5 per cent of GDP or about one per cent of the total public tax revenues in the countries collecting the tax.

Key words: Taxation, bequest taxation, inheritance and gift tax, estate tax

Sisällys

1 Johdanto **1**

2 Perintövero ja talousteoria **3**

2.1 Perintöveron tehokkuus 3
2.2 Perintöveron oikeudenmukaisuus 6

3 Perintöverotus kansainvälisessä ympäristössä **10**

3.1 Perintöverotuksen yleisyys 10
3.2 Kaksi eri verojärjestelmää – perintöosuusvero ja jäämistövero 11
3.3 Maakohtainen tarkastelu 13
3.3.1 Näkökohtia verorasituksen vertailuun 16
3.3.2 Perintöverotulojen BKT-osuus ja merkitys kokonaisverotuloille 17
3.3.3 Suomi suhteessa muihin maihin 21
3.4 Perintö- ja lahjavero vs. varallisuusvero 21
3.5 Lyhyt yhteenveto 22

4 Ruotsin päätös poistaa perintö- ja lahjavero **24**

4.1 Tapahtumien kulku ja päätöksenteon aikataulu 24
4.2 Verosta luopumisen motiivit 25

5 Perintöverotus Suomessa **28**

5.1 Perintöverotuksen kehitys Suomessa 28
5.2 Perintö- ja lahjaverotuksen pääpiirteet 30
5.3 Perintö- ja lahjaveroa kohtaan esitettyä kritiikkiä 35

6 Lopuksi: Perintö- ja lahjaveron tulevaisuus? **38**

Lähteet **39**

Liite A: Verotuksen *first best*- ja *second best* -maailma **41**

Liite B: Perintöosuus- vs. jäämistöverojärjestelmä: Horisontaalinen oikeudenmukaisuus vs. hallinnollinen kalleus? **43**

Liite C: Lakimääräiset perilliset sekä avio- ja avopuolison asema **44**

1 Johdanto

Verotuksesta käytävä keskustelu on tuskin koskaan täysin arvovapaata. Suomessa erityisesti perintövero ja varallisuusvero ovat saaneet ”ideologisen veron” leiman. Varallisuusvero poistui Suomessa jo vuoden 2006 alussa ja nyt keskustelu on kääntynyt perintö- ja lahjaverotukseen. ”Ideologinen” leima viitannee useimmissa kannanotoissa siihen, että erilaiset mielipiteet perintöverosta kuvastaisivat eroa poliittisen vasemmiston ja oikeiston välillä. Näkemys ei välttämättä ole perusteltu.

Perintöoikeuden lakkauttaminen kuului kyllä mm. Marxin ja Engelsin[1] vaatimuksiin. Varallisuuden täysin rajoittamaton perinnöllisyys ei kuitenkaan välttämättä ole myöskään kapitalismin ihanteiden mukaista. Muun muassa Milton Friedmanin mukaan tasa-arvoa ei tulisi ymmärtää lopputuloksen vaan yhtäläisten peruslähtökohtien suhteen, minkä jälkeen henkilölle tuleva osuus tuotannon kokonaisarvosta määräytyisi tämän tuottavuuden perusteella (Tuomala 1997, s. 264). Näin saataisiin motivoitua jokainen ihminen mahdollisimman tuottavaan toimintaa. Tällöin ainakin maltillinen perintö- ja lahjavero, joka tasaa ihmisten lähtökohtia, voidaan nähdä perustelluksi (Tuomala 1997, s. 264).

Perintöverotuksen juuret voidaan johtaa pitkälle aikaan ennen nykymuotoisten poliittisten ideologioiden syntyä. Se on yksi vanhimmista verotuksen muodoista. Jo Rooman valtakunnassa peritystä omaisuudesta kannettiin yksi kahdeskymmenesosa veroa eläkkeellä olevien sotilaiden toimeentulon rahoittamiseksi. Keskiajan feodaalisessa Euroopassa erityisesti kaiken maaomaisuuden katsottiin olevan perimmiltään monarkin omaisuutta. Kun vainajan omaisuus haluttiin siirtää toiselle henkilölle, vaadittiin hallitsijan suostumus. Tilanteessa, jossa vainajalla ei ollut rintaperillisiä, muut sukulaiset joutuivat maksamaan hallitsijalle korvauksen saamastaan omaisuudesta. Varsinaisesti perintöjen verotus yleistyi 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa, kun tarve kattaa valtioiden kasvavia sotien aiheuttamia kustannuksia kasvoi. (Encylopaedia Britannica).

Perintöveron fiskaalinen merkitys valtiolle oli huomattavasti suurempi ennen tuloverotuksen painoarvon nousua.[2] Valtion oli kerättävä verot jonkin selkeästi havaittavan tapahtuman tai varallisuuden perusteella. Henkilön kuolema on yksi tällainen tapahtuma. Se, että perintöverotuksessa jo hyvin varhain veron suuruus pyrittiin määräämään periytyvän varallisuuden arvon perusteella, tekee siitä yhden ensimmäisistä veroista, joka otti huomioon henkilön veronmaksukyvyn. Ajatus siitä, että verojärjestelmän verorasitus on jaettava kansalaisten kesken

[1] Ks. esim. Kommunistinen manifesti, vuoden 1998 suomenkielinen painos (Vastapaino), sivu 62.

[2] Suomessa säädettiin ensimmäinen pysyvä tulo- ja varallisuusverolaki vuonna 1920. Tuloverojen tuotto kasvoi erityisesti toisen maailmansodan jälkeen.

ensisijaisesti heidän veronmaksukykynsä perusteella, on pitkälti nykyisten tuloverojärjestelmien perusta. (Vijfeijken 2006)

Viime vuosina sekä perintö- ja lahjaveron vastustajat että kannattajat ovat aktivoituneet. On haluttu joko korjata perintö- ja lahjaverotuksen epäoikeudenmukaisuuksia tai poistaa koko vero. Mediassa käytävässä keskustelussa em. vaatimusten perusteet ovat usein menneet keskenään sekaisin. Vaikka molemmissa tapauksissa käytetyt perustelut saattavat muistuttaa toisiaan, tavoitteissa on selvä ero. Käydyn keskustelun ja esitettyjen argumenttien ”rakenteen” selvittäminen olisikin selvästi tarpeen.

Selvityksen ensimmäinen luku esittelee, kuinka perintö- ja lahjaveroa on taloustieteessä tarkasteltu. Toinen luku luo katsauksen siihen, miten perintöjä ja lahjoja verotetaan muissa maissa. Samalla kartoitetaan sitä, kuinka suomalainen perintö- ja lahjaverotus poikkeaa muiden maiden verotuksesta.

Suomen perintöverotuksesta käytävän keskustelun käynnisti Ruotsin päätös poistaa perintö- ja lahjavero kokonaan vuoden 2005 alusta lähtien. Luvussa kolme kuvataankin Ruotsin ratkaisun taustoja.

Neljännessä luvussa luodaan yleiskatsaus Suomen perintö- ja lahjaverotukseen. Lopuksi esitellään joitakin Suomessa esille tulleita kriittisiä näkökulmia. Samalla pohditaan sitä, mikä voisi olla Suomen perintö- ja lahjaverotuksen tulevaisuus.

2 Perintövero ja talousteoria

Kuten kaikkien verojen kohdalla, talousteoria tarkastelee perintö- ja lahjaveroa kahdesta näkökulmasta – ne ovat veron oikeudenmukaisuus ja sen tehokkuus. Oikeudenmukaisuuden periaatteeksi on yleisesti hyväksytty se, että verorasituksen tulisi jakautua yhteiskunnassa veronmaksukyvyn perusteella. Oikeudenmukaisuusnäkökumia on kaksi: horisontaalinen ja vertikaalinen oikeudenmukaisuus. Verotuksen tehokkuudessa taas on kyse veron synnyttämien hyvinvointitappioiden (*dead weight loss*) minimoinnista. Hyvinvointitappiot aiheutuvat verotuksen vääristymistä silloin, kun henkilö voi omalla toiminnallaan vaikuttaa maksamansa veron määrään[3].

Verorasituksen oikeudenmukainen jakautuminen, verojärjestelmän tehokkuus sekä oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden välillä vallitseva ”trade off” ovat talousteorian keskeisiä kysymyksiä. Erityisesti kaksi perinteistä verojärjestelmän mallia – joita kumpaakaan ei puhtaassa muodossaan ole missään otettu käyttöön – ovat pyrkineet ratkaisemaan nämä haasteet: Laajaan tulokäsitteeseen perustuva verojärjestelmä (*comprehensive income tax*) ja menoverojärjestelmä (*expenditure tax*). Tässä yhteydessä ei mennä järjestelmien yksityiskohtiin, vaan olennaista on todeta se, että kummassakin veromallissa perinnöt ja lahjat sisällytetään veropohjaan (vrt. esim. Meade 1978, s. 40–42). Tähän nojautuen perintöjen ja lahjojen täysi verovapaus ei vaikuttaisi perustellulta.

2.1 Perintöveron tehokkuus

Se tosiasia, että kukaan ei elä ikuisesti eikä omaan kuolinhetkeensä voi varsinaisesti vaikuttaa, tekee perintöverotuksesta potentiaalisesti hyvin tehokkaan veromuodon[4]. Koska perintövero kuitenkin on vero, joka kohdistuu kuoleman johdosta siirtyvään varallisuuteen, eikä itse kuolemantapaukseen, sen tehokkuus riippuu siitä, kuinka suunnitelmallista varallisuudensiirto on.

Peruselinkaarimalli, jonka puitteissa verotuksen käyttäytymisvaikutuksia voidaan analysoida, olettaa, että ihmiset säästävät ainoastaan rahoittaakseen omien eläkepäiviensä menot. Perinnöt johtuvat tällöin ensisijaisesti ennakoimattomasta kuolemasta ja/tai annuiteettimarkkinoiden epätäydellisyydestä. Koska mallin puitteissa henkilö ei varsinaisesti suunnittele jättävänsä varallisuutta jälkeensä, hänen kannaltaan ei ole myöskään merkitystä sillä, maksetaanko perintöveroa vai ei. Perintöverolla ei tällöin ole merkittäviä käyttäytymisvaikutuksia esimerkiksi

---

[3] Katso tarkemmin hyvinvointitappioiden syistä sekä oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden välillä vallitsevasta ”trade offista” liitteestä A.

[4] Monet maineikkaat henkilöt, muun muassa John Stuart Mill, Richard Musgrave ja Arthur C. Pigou, ovat pitäneet tehokkaampana tietyn veromäärän keräämistä perinnöistä kuin elinaikaisista tuloista (Gale ja Slemrod 2001, s. 28).

perinnönjättäjän säästämiseen. Se on tehokas veromuoto. (vrt. Gale ja Slemrod 2001, s. 31–32)

Todellisuudessa ihmiset kuitenkin antavat merkittäviä lahjoituksia ja tekevät suunnitelmia perintöveron minimoimiseksi. On ilmeistä, että ainakin osa varallisuudensiirroista on suunnitelmallista. Tällöin perintöveron tehokkuusvaikutukset riippuvat suuresti oletetusta perinnönjättömotiivista; oletuksesta siitä, miksi varallisuutta siirretään sukupolvelta toiselle. Teoria jakaa motiivit karkeasti ottaen kolmeen luokkaan: altruismi (vanhemmat välittävät lapsiensa tulevasta hyvinvoinnista), antamisen ilo (vanhemmille oleellista on lahjoituksen/perinnön suuruus) ja korvaus perillisille näiden tarjoamasta huolenpidosta tai palveluista. Jälkimmäisessä tilanteessa vanhempien ja lasten suhde nähdään periaatteessa normaalina vaihdantatilanteena. Tilanne voidaan myös nähdä pelinä, jossa oman vaikutusvaltansa varmistamiseksi vanhemmat maksavat korvauksen vasta perinnön muodossa eikä lahjoituksina elinaikanaan. (Gale ja Slemrod 2001, s. 17–20)

Motiivit vaikuttavat siis merkittävästi perintöveron (teoreettiseen) tehokkuuteen. Altruismin tai antamisen ilon lähtökohdakseen ottavissa malleissa perinteinen suositus on, että verottamisen sijasta perinnönjättöä tulisikin tukea. Tämä johtuu eräänlaisesta perinnönjättöön liittyvästä positiivisesta ulkoisvaikutuksesta; tehdessään päätöstään perinnön suuruudesta perinnönjättäjä huomioi vain omat hyötynäkökohtansa, jolloin perinnöstä perilliselle syntyvä hyöty saattaa tulla aliarvioiduksi. (Myöskään altruismin tapauksessa perinnönjättäjä ei välttämättä huomioi perilliselle syntyvää hyötyä täysimääräisesti.) Tällöin perinnöt saattavat jäädä yhteiskunnan kokonaishyödyn kannalta turhan pieniksi, joten perinnönjättöä voi olla kannattavaa tukea (vrt. koulutukseen liittyvä yhteiskunnalle syntyvä positiivinen ulkoisvaikutus ja yhteiskunnan kannustin tarjota koulutusta). Mallien tulokset ovat tosin herkkiä tehdyille oletuksille, ja päinvastainenkin johtopäätös on mahdollinen. (Gale ja Slemrod 2001, s. 32–34)

Kun perinnön oletetaan olevan korvaus lasten tarjoamista palveluksista tai huolenpidosta, perintöverotuksen synnyttämien vääristymien kannalta ratkaisevaksi muodostuu vanhempien kysynnän joustavuus, eli palvelusten ja huomion ”hintajousto”[5]. Todennäköisesti ainakaan lapsien tarjoamalle kiintymykselle ei ole läheisiä substituutteja olemassa, jolloin vaikka perintövero kasvattaakin lapselle perinnön muodossa maksettavaa korvausta, eli tekee kiintymyksen ”kalliimmaksi”, niin suuria vaikutuksia vanhempien käyttäytymiseen ei välttämättä synny (Gale ja Slemrod 2001, s. 32). Toisaalta esimerkiksi erilaiset markkinoiden taikka yhteiskunnan tarjoamat hoitopalvelut muodostavat jonkinasteisen substituutin

[5] Hintajoustolla pyritään mittamaan hyödykkeen hinnan muutoksesta syntyvää kulutuksen muutosta. Tällöin kysynnän joustavuuden kannalta hyvin olennainen kysymys on, onko kyseiselle hyödykkeelle olemassa läheisiä korvikkeita (substituutteja). Jos läheisiä korvikkeita löytyy (vrt. margariini ja voi), niin esimerkiksi hyödykkeen hinnan nousu voi vähentää hyödykkeen kulutusta paljonkin – hyödykkeen kysyntä on tällöin joustavaa.

ainakin lasten tarjoamalle hoivalle. Tällöin perintövero saattaa vähentää lapsilta kysytyn avun määrää.

Todellisista perinnönjättömotiiveista ei ole empiiristä ja yksimielistä tutkimustietoa. Eri motiiveille on löytynyt sekä tukea että vastustusta. Ennakoimattomat perinnöt kattavat mahdollisesti suuren osan siirtyvästä varallisuudesta, mutta eivät kaikkea. Todennäköisesti eri motiivit esiintyvät yhtäaikaisesti ja niiden suhteellinen merkitys vaihtuu, mitä suuremmasta varallisuudesta on kyse. (Gale ja Slemrod 2001, s. 17–20)

Edellä esitellyt tulokset perustuivat malleihin, joissa vanhemmat siirtävät varallisuutta lapsilleen ainoastaan perinnön muodossa. Grossmannin ja Poutvaaran (2006) mallissa vanhemmat voivat siirtää varallisuutta sekä suorasti perinnön muodossa että epäsuorasti tukemalla lastensa koulutusta ja näin tarjoamalla heille paremmat lähtökohdat tulonansaitsemiseen tulevaisuudessa. Lisäksi Grossmann ja Poutvaara ottavat huomioon myös ansiotuloverotuksen. Olennaista on, että vaikka heidän mallissaan varallisuuden siirto on täysin suunnitelmallista ja lähinnä altruistisesti motivoitunutta, niin positiivinen perintövero on tehokkuusmielessä perusteltu. Tulos johtuu siitä, että perintövero kannustaa vanhempia investoimaan lastensa koulutukseen (ja heidän tuottavuuteensa). Tällöin perintöveron nosto tilanteessa, jossa sitä ei peritä ollenkaan, kasvattaa yhteiskunnan kokonaishyötyä. Perintöverolla voidaan saavuttaa Pareto-parannus[6]. Perintöveron optimitaso on kuitenkin ansiotuloista perittävää veroa alhaisempi.

Perintövero ja säästäminen

Perintöverotuksen käyttäytymisvaikutuksista merkittävimpänä on usein pidetty veron vaikutusta säästämisasteeseen. Muutokset säästämisasteessa voivat vuorostaan vaikuttaa pääomanmuodostukseen ja sitä kautta talouskasvuun. Jos perintövero laskisi säästämisastetta ja tätä kautta heikentäisi talouskasvua, veron todelliset kustannukset olisivat huomattavasti suuremmat kuin nimellisesti kerättävä verosumma.

Teoreettiset tulokset perintöveron ja säästämisen yhteydestä riippuvat kuitenkin jälleen tehdyistä oletuksista varallisuudensiirron motiiveista. Jos perinnöt ovat suunnittelemattomia, perintövero ei vaikuta perinnönjättäjän säästämiseen. Perinnönsaajan säästämistä vero saattaa jopa kasvattaa, koska saadun perinnön nettoarvo ja tätä kautta perinnönsaajien odottama varallisuus laskee. Perinnön ollessa vanhempien korvaus lastensa tarjoamista palveluksista ratkaisevaa on jälleen vanhempien kysynnän hintajousto. Hyvin joustamattoman kysynnän tapauksessa perintövero saattaa kasvattaa vanhempien säästämistä, koska vanhemmat eivät halua tinkiä palvelusten määrästä, ja oletuksena vuorostaan on, että

[6] Karkeasti määritellen: Politiikalla A voidaan saavuttaa Pareto-parannus, jos sillä voidaan kasvattaa edes yhden kansalaisen hyvinvointia vähentämättä yhdenkään toisen kansalaisen hyvinvointia.

lapsien tarjoamien palvelusten määrä riippuu odotettavasta korvauksen suuruudesta. Vanhempien säästämisen tulee siis kasvaa. Altruistisessa mallissa perintöveron poisto yleensä kasvattaa pääomakantaa, joten veron vaikutus säästämiseen on negatiivinen. (Gale ja Slemrod 2001, s. 42–44) Kovinkaan vakuuttavaa empiiristä tukimusta asiasta ei näyttäisi olevan tarjolla.

2.2 Perintöveron oikeudenmukaisuus

Verojärjestelmän oikeudenmukaisuutta voidaan analysoida kahden kriteerin pohjalta – horisontaalinen oikeudenmukaisuus ja vertikaalinen oikeudenmukaisuus. Verojärjestelmä on horisontaalisesti oikeudenmukainen, jos sen synnyttämä verotaakka on yhtä suuri niiden kansalaisten keskuudessa, joiden veronmaksukyky on samansuuruinen.

Pohdittaessa verojärjestelmän vertikaalista oikeudenmukaisuutta kysytään, kuinka kokonaisverorasitus olisi jaettava veronmaksukyvyltään erilaisten kansalaisten kesken. Yleensä on katsottu, että verojärjestelmän progressiivisuus[7] on tavoiteltavaa. Progressiivisuudelle löytyy talousteoreettistakin tukea, koska rahan rajahyödyn on tavallisesti ajateltu olevan laskeva – mitä rikkaampi henkilö on, sitä vähemmän kulutuksen lisäys yhdellä eurolla kasvattaa henkilön hyvinvointia.

Perintövero ja vertikaalinen oikeudenmukaisuus

Vertikaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta voidaan kysyä, voitaisiinko verojärjestelmän tavoiteltu progression aste saavuttaa ilman erillistä perintö- ja lahjaveroa verottamalla ainoastaan muita tulonlähteitä. Periaatteessa tämä on mahdollista, joskin käytännössä muidenkin tulolähteiden verottamisessa saattaa olla omat rajoitteensa. Esimerkiksi pääomavoitot tulevat verotuksen piiriin vasta niiden realisoituessa eivätkä silloin, kun ne syntyvät. Pääomavoittojen verokanta on lisäksi useimmiten alhaisempi kuin ansiotulojen verokanta. Pääoman verotaakka saattaa näin muodostua alemmaksi, kuin mitä ehkä toivottaisiin. Perintö- ja lahjaveron yksi tarkoitus on taata se, että osa realisoitumattomista pääomavoitoista tulee varallisuudensiirron yhteydessä veronalaiseksi. Verojärjestelmän progression kannalta tämä on tärkeää.

Talousteoriassa on kuitenkin nostettu esille ainakin yksi tilanne, jossa perintöverotus saattaisi vähentää verojärjestelmän progressiota. Jos perintövero selvästi laskee säästämisastetta, yleisen tasapainomallin kehikossa pääomakanta laskisi. Pääoman tullessa niukaksi sen hinta nousisi, mikä taas kasvattaisi pääomatulojen osuutta kansantulosta – palkkatulojen kasvun kustannuksella. (Gale ja Slemrod 2001, s. 24) Tällöin voidaan ajatella, että perintövero tulisi lopulta palkansaajien

[7] Tässä yhteydessä tarkoitetaan progressiolla sitä, että suurempituloisen/varakkaamman henkilön keskimääräinen veroaste (maksetut verot/tulot tai varallisuus yhteensä) on korkeampi.

maksettavaksi alhaisempina ansiotuloina. Tällä saattaisi olla vaikutusta verojärjestelmän todelliseen progressiivisuuteen. Edellä on kuitenkin todettu, että taloustieteen piirissä perintöveron säästämisvaikutuksista ei vallitse yksimielisyyttä.

Kleiber et al. (2005) tarkastelevat vuorostaan tilannetta, jossa henkilön menestyminen työelämässä (ja siis ansiotulotaso) on sattumanvaraista ja jossa vanhemmat voivat siirtää suunnitelmallisesti varallisuutta lapsilleen perintöjen muodossa (motiivina on antamisen ilo). Heidän mallin päätulos on se, että perintövero pienentää varallisuuseroja vähentämättä kuitenkaan talouden pääomanmuodostumista. Edellytyksenä on, että valtio jakaa kerätyt perintöverotulot tasaisesti nuorelle ikäpolvelle.

Perintövero ja horisontaalinen oikeudenmukaisuus

Perintö- ja lahjaveron horisontaalista oikeudenmukaisuutta voidaan tarkastella erikseen perinnönantajan (lahjanantajan) tai saajan näkökulmasta. Kun tarkastelu tehdään perinnönjättäjän näkökulmasta, perintö- ja lahjavero näyttäytyy ristiriitaisessa valossa. Jos kahdesta veronmaksukyvyltään samanlaisesta henkilöstä henkilö A kuluttaa kaikki elinaikaiset tulonsa, ja henkilö B on säästeliäämpi haluten siirtää osan varallisuudestaan lapsilleen, perintö- ja lahjaveron voi nähdä olevan henkilön B kannalta epäoikeudenmukainen veromuoto. Toisaalta henkilöllä B oli täysi vapaus henkilön A tavoin kuluttaa kaikki tulonsa, mutta hän päättikin käyttää ostovoimansa toisin.

Kun perintö- ja lahjaveron horisontaalista oikeudenmukaisuutta tarkastellaan perinnön tai lahjan saajan näkökulmasta, vero lienee monen mielestä perusteltu. Perinnön (tai merkittävän lahjan) saajalle varallisuuden siirto edustaa ansiotonta varallisuuden lisäystä: Jos kahden yhtä kyvykkään henkilön tapauksessa henkilö A saa merkittävän perinnön (tai lahjan), varallisuuden siirto voi huomattavasti parantaa henkilön A lähtökohtia ja veronmaksukykyä. Periytyvä varallisuus näyttäisikin selittävän suuren osan varallisuuserojen synnystä. Näin on erityisesti silloin, kun kyseessä ovat nuorimpien ikäluokkien väliset varallisuuserot. (ks. esim. Tuomala 1997, s. 262–64)

Perintöjen jakautuminen ikäluokittain Suomessa

Pohdittaessa perintö- ja lahjaveron horisontaalista oikeudenmukaisuutta Suomessa[8] on tarpeen muodostaa käsitys siitä, miten perinnöt jakautuvat kotitalouksittain kotitalouden viitehenkilön iän mukaisiin ryhmiin. Tällaista tietoa tarjoaa mm. Tilastokeskuksen uusin varallisuustutkimus. Tutkimus tehtiin vuosilta 2000–04, ja sitä edeltävä vuosilta 1990–94. Kuvioissa 2.1–2.3 on esitettynä ennakkotietoja uusimmasta tutkimuksesta. Perintöjä saaneiden kotitalouksien lukumäärä oli

[8] Perintö- ja lahjaveron oikeudenmukaisuustarkastelu vertikaalisesta näkökulmasta Suomen osalta vaatisi tietoa perintöjen jakautumisesta eri varallisuusluokittain. Tällaista tietoa ei ollut käytettävissä.

vuosina 1990–94 noin 330 000 kotitaloutta ja vuosina 2000–04 noin 400 000 kotitaloutta. Kaikista kotitalouksista perintöä sai molempina ajanjaksoina noin 15 prosenttia (Tilastokeskus, Varallisuustutkimus 2000–04, ennakkotiedot).

Kuviossa 2.1 on perintöjen jakautuminen kotitalouksittain kotitalouden viitehenkilön iän perusteella. Lukumääräisesti suurin osa perinnöistä on molempina ajanjaksoina mennyt kotitalouksiin, joissa viitehenkilö on yli 45-vuotias. Suurin nousu perintöjen lukumäärässä näyttäisi tapahtuneen niiden kotitalouksien joukossa, joiden viitehenkilö on 55–64-vuotias. Lukumäärällä mitaten perinnöt näyttäisivät keskittyvän erityisesti väestön vanhempiin ikäluokkiin.

Kuvio 2.1 Perintöjä saaneiden kotitalouksien lukumäärät kotitalouden viitehenkilön iän mukaan

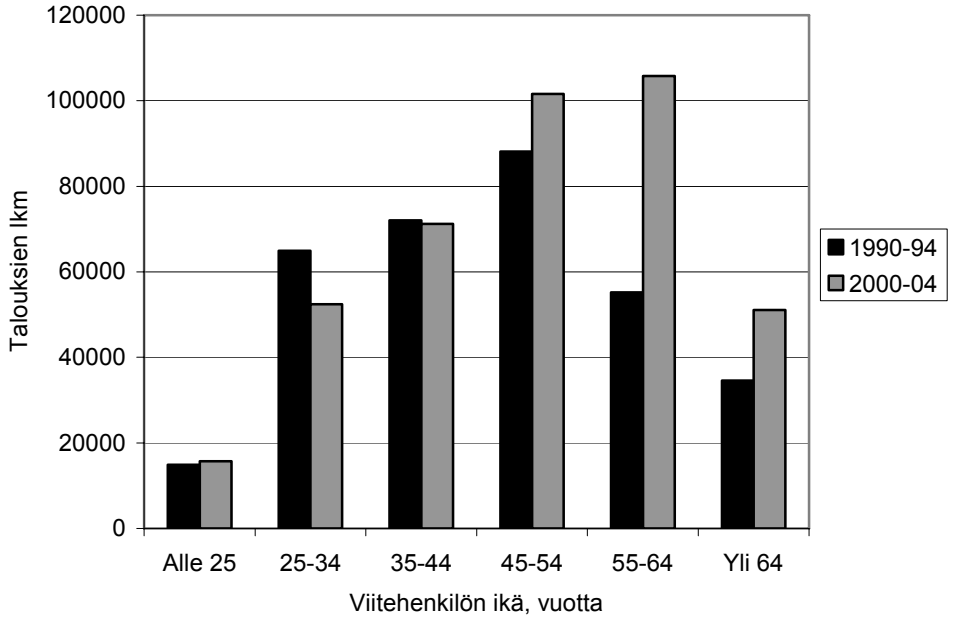

Lähde: Tilastokeskus, Varallisuustutkimus 2000–04, ennakkotiedot.

Kuvio 2.2 vertaa perintöjen lukumäärän sijasta perintöjen arvoa. Arvolla mitattaessa perinnöt näyttäisivät keskittyvän erityisesti nuorempiin ikäluokkiin. Kuvioiden 2.1 ja 2.2 perusteella vanhempiin ikäluokkiin näyttäisi siis kohdistuvan lukumäärältään enemmän mutta arvoltaan pienempiä perintöjä, kun taas nuorempiin ikäluokkiin näyttäisi kohdistuvan lukumäärältään vähän mutta arvoltaan suurempia perintöjä. Kuviosta 2.2 nähdään lisäksi, että perintöjä saaneiden kotitalouksien joukossa keskimääräinen perintö on noussut arvoltaan noin 20 000 eurosta noin 30 000 euroon.

Kuvio 2.2 Kotitalouden perintöjen arvo viitehenkilön iän mukaan, euroa/perinnönsaajatalous

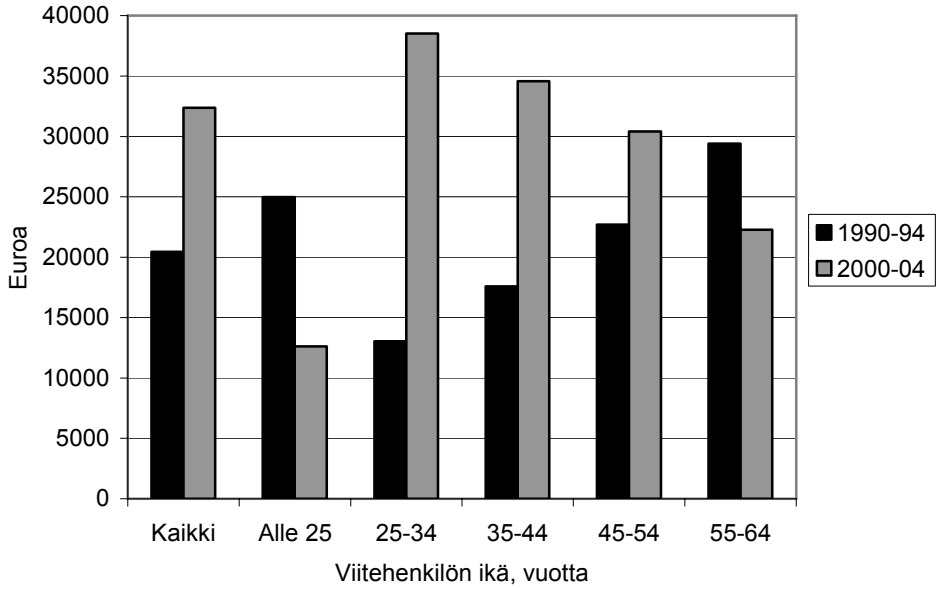

Lähde: Tilastokeskus, Varallisuustutkimus 2000–04, ennakkotiedot.

3 Perintöverotus kansainvälisessä ympäristössä

Perintöverotuksen toteutustapa vaihtelee sekä verojärjestelmän että verotuksen kireyden suhteen. Osa maista ei kanna perintöveroa ollenkaan. Useimmissa maissa perintöveroa täydennetään lähinnä veronkierron estämiseksi lahjaverolla (esim. Puronen 2005, s. 10–11).

3.1 Perintöverotuksen yleisyys

Laatikossa 3.1 tarkastellaan 34 Euroopan (mukana Turkki ja Venäjä) ja Pohjois-Amerikan maata. Näistä maista 24:ssä on perintö- ja lahjavero[9]. Suurimassa osassa EU-jäsenmaita perintöjä verotetaan. Suomen kannalta huomionarvoista on se, että lähinaapurimaissamme (Ruotsi, Venäjä ja Viro) ei ole erillistä perintö- ja lahjaveroa. Tämä asettanee omat rajoituksensa Suomen perintöverotuksen tasolle.

Viimeisen viiden vuoden aikana kuusi maata[10] on luopunut perintöverosta. Näistä neljä on EU:n jäsenmaita. Lisäksi USA on tehnyt (toistaiseksi tosin väliaikaisen) päätöksen verosta luopumisesta asteittain vuoteen 2010 mennessä[11].

Esimerkiksi Italian ja Ruotsin päätöstä luopua verosta helpotti maiden perintö- ja lahjaveron pieni tuotto. Molemmissa maissa osasyy verotulojen vähyyteen lienee ollut tehokas verosuunnittelu. (Tikka 2005)

---

[9] Osassa maita, joissa perintö- ja lahjaveroa ei ole, saatetaan kuitenkin osa perintöjen tai lahjojen arvosta huomioida joko saajan tai antajan tuloverotuksessa. Tämä käytäntö on esimerkiksi Kanadassa, jossa pyritään verottamaan siirtyvään varallisuuteen mahdollisesti sisältyvää realisoitumatonta arvonnousua. (European Tax Handbook 2006)

[10] Näiden maiden lisäksi Australia luopui jäämistöverosta kokonaan vuonna 1977 ja Uusi-Seelanti vuonna 1992. Kanadassa poistettiin vuoden 1972 verouudistuksen yhteydessä pääoman siirtovero. Nyt vain pääomavoitot (myös perintöjen ja lahjojen tapauksessa) ovat veronalaisia. (Gale ja Slemrod 2001)

[11] Yhdysvaltojen jäämistövero on ollut hyvin progressiivinen lähinnä korkean verokynnyksen ja merkittävien vähennysten takia. Esimerkiksi kaikista vuonna 1998 kuolleista täysi-ikäisistä vain noin kahden prosentin kohdalla verotettavan jäämistön arvo ylitti verokynnyksen (Gale ja Slemrod 2001). Jäämistövero yhtenä maan progressiivisimmista veroista onkin saanut monia merkittäviä ja rikkaita puolustajia; mm. William Gates (Bill Gatesin isä), George Soros ja Rockefeller-perheen jäseniä. Heidän mukaansa vero myös kannustaa lahjoittamaan hyväntekeväisyyteen, koska nämä lahjoitukset voi täysimääräisesti vähentää jäämistön arvosta. (Grossmann ja Poutvaara 2006)

Laatikko 3.1 Perintö- ja lahjaveron yleisyydestä vuonna 2006

Vertailussa yhteensä 34 maata, joista…

- 24 maassa on perintö- ja lahjavero. Näistä…
  - EU-maita (17 kpl): Alankomaat, Belgia, Espanja, Irlanti, Itävalta, Kreikka, Liettua, Luxemburg, Puola, Ranska, Saksa, Slovenia, **Suomi**, Tanska, Tsekki, Iso-Britannia (ei lahjaveroa) ja Unkari.
  - EU:n ulkopuolisia OECD-maita (5 kpl): Islanti (lahjat tuloveron alaisia), Norja, Sveitsi (kantonien tasolla) Turkki ja USA (liittovaltiotaso).
  - Muita maita (2 kpl): Bulgaria ja Kroatia.
- 10 maassa ei ole perintö- ja lahjaveroa. Näistä…
  - EU-maita (7 kpl): Italia, Kypros, Latvia, Portugali, Ruotsi, Slovakia ja Viro.
  - EU:n ulkopuolisia OECD-maita (1 kpl): Kanada.
  - Muita maita (2 kpl): Ukraina ja Venäjä

Perintö- ja lahjavero poistunut:

- Vuosi 2001: Italia,
- Vuosi 2004: Portugali, Slovakia,
- Vuosi 2005: Ruotsi, Ukraina,
- Vuosi 2006: Venäjä.

Yhdysvalloissa (nykylainsäädännön mukaan) liittovaltion jäämistövero laskee asteittain vuoteen 2009 asti ja poistuu vuodeksi 2010. Uusi laki on tarpeen, jos jäämistövero halutaan poistaa pysyvästi.

Lähde: European Tax Handbook 2006, CESifo 2006.

3.2 Kaksi eri verojärjestelmää – perintöosuusvero ja jäämistövero

Perintöverotuksessa sovelletaan tavallisesti joko perintöosuus- tai jäämistöverojärjestelmää. Edellinen on käytössä suurimmassa osassa perintöveroa perivistä maista, Suomi mukaan lukien, kun taas jälkimmäistä järjestelmää soveltavat

USA[12] ja Iso-Britannia. Lisäksi Tanskan perintöverotus on eräänlainen yhdistelmä molempia; se pohjautuu jäämistöverolle, jota täydennetään perintöosuusverolla (ks. esim. Tikka 2005, s. 352).

Molemmissa järjestelmissä verotuksen lähtökohtana on vainajan kuolinhetken varallisuus. Tätä varten perukirjaan on kirjattava ja arvostettava kaikki vainajan omistuksessa ollut varallisuus. Esimerkiksi Suomessa perukirjaan on lisäksi kirjattava mahdollisen leskeksi jääneen puolison varallisuus, koska puolisoiden välisen avio-oikeuden ollessa voimassa leski on oikeutettu puoleen puolisoiden yhteenlasketusta nettovarallisuudesta. Puolisoiden välinen ositus on tehtävä ennen perinnönjakoa.

Perintöosuusverojärjestelmän peruspiirteet

Perintöosuusverojärjestelmässä veropohjan muodostaa kunkin perillisen (tai testamentinsaajan) saama osuus kuolinpesän varallisuudesta, ja vero määrätään kullekin perinnön saajalle erikseen. Pääasiallinen lähtökohta veron suuruudelle on perintöosuuden arvo. Useimmissa maissa veroasteikko on progressiivinen osuuden arvon suhteen. Lisäksi veron suuruuteen vaikuttaa yleensä myös perinnönjättäjän ja -saajan välinen sukulaisuussuhde (tai sen puuttuminen). Tämä määrää sen, mihin veroluokkaan verovelvollinen eli perinnön saaja kuuluu. Veroluokkajaon periaate on: Mitä kaukaisempi saajan suhde on vainajaan, sitä korkeampi on vero.

Perintöosuusjärjestelmässä vähennyksiä tehdään periaatteessa kahdessa vaiheessa; ennen jäämistön jakamista perintöosuuksiin (ns. luonnolliset vähennykset) sekä jäämistön jaon jälkeen erikseen perintöosuuksista (henkilökohtaiset vähennykset). Vainajan kokonaisvarallisuudesta tehtäviä luonnollisia vähennyksiä ovat ensisijaisesti vainajan velat. Näin päästään jäämistön nettoarvoon, josta vielä voidaan vähentää hautajais- ja perunkirjoituskustannukset.

Arvoltaan suurimpia henkilökohtaisia vähennyksiä ovat yleensä puolisolle ja rintaperillisille (lapset tai näiden jälkeläiset) myönnettävät vähennykset. Monissa maissa rintaperillisen ikä vaikuttaa vähennyksen suuruuteen. Joissakin maissa on käytössä minimivähennys, joka myönnetään kaikille perinnönsaajille riippumatta sukulaisuussuhteesta. Eräissä maissa on minivähennyksen sijasta käytössä erillinen veroasteikon verokynnys, jonka alle jäävä perintöosuuden arvo on verovapaa. Esimerkiksi Ranskassa on käytössä 1 500 euron minimivähennys, kun taas Suomessa sovelletaan 3 400 euron verokynnystä. Vähennysten verotuskynnysten maakohtaisista suuruuksista kerrotaan tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

[12] USA:ssa jäämistövero kannetaan liittovaltion tasolla kun taas osavaltiot voivat itsenäisesti valita perivätkö sekä erillisen perintö- ja lahjaveroa ja mikä on mahdollisen verojärjestelmän muoto.

Jäämistöverojärjestelmän peruspiirteet

Jäämistöverojärjestelmässä veropohja muodostuu vainajan kuolinhetken varallisuudesta. Vero määrätään jäämistön nettoarvon perusteella, joten vainajan varallisuudesta vähennetään mahdolliset velat. Ennen veron määräämistä voidaan lisäksi tehdä erillisiä vähennyksiä.

Yksinkertaisimmassa jäämistöverotuksen mallissa jäämistön arvosta vähennettäisiin vain jokin kiinteä perusvähennys, jonka jälkeen vero määrättäisiin joko progressiivisen veroasteikon taikka kiinteän verokannan perusteella. Perintöosuusjärjestelmästä poiketen jäämistöverojärjestelmässä jäämistöstä perittävä kokonaisverosumma on riippumaton perillisten lukumäärästä tai vainajan ja perillisten sukulaisuussuhteista (Puronen 2005, s. 11).

Jäämistöveron tapauksessa saattaa kuitenkin muodostua tarve verosumman suhteellistamiseen perinnönsaajien taloudellisen aseman perusteella. Tästä syystä kaikissa jäämistöveroa keräävissä maissa on ensinnäkin käytössä erillinen verokynnys, joka takaa sen, ettei veroa kanneta liian pienistä varallisuuskertymistä. Lisäksi leskelle testamentattu omaisuus on vähennyskelpoinen, jolloin lesken taloudellinen asema pyritään varmistamaan. Ennen veron määräämistä jäämistön arvosta voidaan vähentää myös hautajais- ja perunkirjoituskustannukset.

Verorasituksen todellinen jakautuminen?

On syytä todeta, että vaikka nimellisesti perintöosuus- ja jäämistöverojärjestelmä eroavat siinä, kuka on verovelvollinen, verorasituksen todellinen kohdentuminen ei ainakaan *a priori* ole selvä. Se, kuka lopulta veron kantaa, riippuu perintöveron vaikutuksista sekä perinnönjättäjän että -saajan käyttäytymiseen. Lisääntyykö vai väheneekö säästäminen? Vaikuttaako perintövero työntekoon tai yrittäjyyteen? Mikä on veron vaikutus verosuunnittelun laajuuteen? Käyttäytymisvaikutukset riippuvat varallisuudensiirron motiiveista (ks. luku 2), joista taloustiede ei ole yksimielinen. Liitteessä B pohditaan lisäksi perintöosuus- ja jäämistöverojärjestelmän eroja tehokkuuden ja oikeudenmukaisuuden pohjalta.

3.3 Maakohtainen tarkastelu

Taulukoihin 3.1 ja 3.2 on koottuna perustietoa 11 EU-jäsenmaan sekä Yhdysvaltojen perintö- ja lahjaverotuksesta. Yhdeksässä maassa on perintöosuusverojärjestelmä (taulukko 3.1).

Taulukko 3.1 Perintö- ja lahjaverotuksen pääpiirteitä maissa, joissa perintöosuusverojärjestelmä

Maa	**Veroasteikon verokynnys**		**Veroasteikko** (perinnöt ja lahjat)		**Alimman [ylimmän] verokannan yläraja [alaraja]**	**Perusvähennykset puolisolle ja lapsille**	**Lahjan verovap. rajoittava aika (vuotta)**
	Perintö-osuus	Lahja	Alin vero-luokka	Ylin vero-luokka			
Alanko-maat	-	Yleinen 2 606 €, Lapselle 4 342 €	5–27 %	41–68 %	21 703 € [867 836 €]	Perintöosuudesta; Puoliso 507 803 € ja Lapset 8 680 €	1
Belgia (Brysselin alue)	-	-	3–30 %	40–80 %	50 000 € [500 000 €]	Perintöosuudesta; Puoliso ja lapset 15 000 €	-
Espanja	-	-	7,65–34 % (Eri alueilla mahdollisesti eri veroasteet, jos asiasta erikseen säädetty)		7 993 € [797 555 €]	Perintöosuudesta; Puoliso: 15 957 € ja Lapset 47 859–15 957 € (iästä riippuen)	-
Irlanti	Puoliso rajaton, Lapset 478 155 €	Puoliso rajaton, Muut 1 270 €	20 %		-	-	Elinaika. Verokyn. 1 270 €/vuosi
Itävalta	-	-	2–15 %	14–60 %	7 300 € [4 380 000 €]	Perintöosuudesta; puoliso, lapset 2 200 €, Lahjasta; Puoliso 9500 € ja lapset 2 200 €	10
Puola	Puoliso ja lapset 9 637 PLN (2 450 €)		3–7 %	12–20 %	10 278 PLN (2 610 €) [20 556 PLN] (5 230 €)	-	5
Ranska	-	-	5–40 %	60 %	7 600 € [1 700 000 €]	Perintöosuudesta ja lahjoista; Puoliso 76 000 € Lapset 50 000 €	6
Saksa	-	-	7–30 %	17–50 %	52 000 € [25 565 000 €]	Perintöosuudesta ja lahjoista; Puoliso 307 000 € Lapset 205 000 €	10
Suomi	**3 400 €**	**3 400 €**	**10–16 %**	**30–48 %**	**17 000 € [50 000 €]**	**Perintöosuudesta; Puoliso 6 800 € Lapset alle 18-v. 3 400 €**	**3**

Lisähuomautuksia:

- Alankomaissa 18–35-vuotiaalle lapselle voidaan kerran elämässä antaa verovapaasti 21 700 euron arvoinen lahjoitus. Lisäksi yli 23-vuotias lapsi on oikeutettu perusvähennykseen vain jos tämän perintöosuus on alle 26 038 €, ja alle 23-vuotiailla mahdollisuus lisävähennyksiin iän perusteella.
- Belgiassa lahjavero maksetaan vain maassa sijaitsevien kiinteistöjen tai virallista rekisteröimistä vaativien lahjojen osalta. Lisäksi alle 21-vuotias lapsi on oikeutettu lisävähennyksiin ikänsä perusteella. Ylimmän veroasteen alaraja alhaisempi muille kuin lähisukulaisille.
- Espanjassa lopullisen veron suuruuden määrää kerroin, jonka suuruus riippuu sekä sukulaisuussuhteesta että saajan varallisuudesta. Lisäksi muitakin sukulaisia kuin puoliso ja lapset, jotka oikeutettuja vähennyksiin.
- Irlannissa perillisen verokynnyksen ylittymistä arvioitaessa lasketaan yhteen kaikki perillisen vainajalta saamat lahjat. Eriarvoisia verokynnyksiä kaikille muillekin kuin lapsille. Verokynnykset sidottu kuluttajahintaindeksiin.
- Itävallassa muille kuin puolisolle ja lapselle pienempiä vähennyksiä. Kiinteistöjen osalta peritään lisävero.
- Puolassa muille kuin puolisolle ja lapsille alemmat verokynnykset. Monen tyyppiset omaisuudensiirrot (mm. maatilat ja pienyritykset perheen sisällä) ovat verovapaita.
- Ranskassa monia muitakin merkittäviä vähennyksiä. Minimi vähennys lahjasta tai perintöosuudesta on 1 500 €.
- Saksassa perhesäätiöitä verotetaan kerran 30 vuodessa. Puolisolla ja lapsilla oikeus lisävähennyksiin perintöosuudesta, lisäksi pienempiä vähennyksiä kaikille.

Lähde: European Tax Handbook 2006. Ulkomaiset valuutat pyöristetty euroihin EKP:n 1.8.2006 julkaisemilla kursseilla.

Taulukko 3.2 Perintö- ja lahjaverotuksen pääpiirteitä maissa, joissa jäämistöverojärjestelmä

JÄÄMISTÖVEROTUS			
Maa	**Verovapaa jäämistön osa**	**Veroaste**	**Muita verosta vapaita eriä**
Iso-Britannia	£ 275 000 (0,4 milj. €)	40 %	• Puolisolle testamentattu omaisuus. • Merkittävä osa yritysomaisuudesta.
Tanska	242 400 DKK (32 500 €)	Jäämistövero: 15 % + perintöosuusvero kaikille muille paitsi lähiomaisille: 25 %	• Puolisolle testamentattu omaisuus.
USA	*Vuosina 06–08:* $ 2 milj. (1,6 milj. €), *Vuonna 09:* $ 3,5 milj.	Veroaste verokynnyksen ylittävälle osalle: 47 % *(vuonna 06)*, 45 % *(vuosina 07–09)*.	• Puolisolle testamentattu omaisuus.

LAHJAVEROTUS	
Maa	**Lahjaverotuksen pääpiirteet**
Iso-Britannia	• Ei varsinaista lahjaveroa. • Jäämistöveron kiertämisen rajoittamiseksi vainajan 7 vuotta ennen kuolemaansa tekemät lahjoitukset huomioidaan jäämistön arvossa. Tältä ajalta verovapaaksi lahjaksi per vuosi sallitaan £ 3 000 (4 390 €).
Tanska	• Puolisoiden väliset lahjat verovapaita. • Lahjat muille kuin lähiomaisille ovat saajan henkilökohtaisen tuloverotuksen alaista. • Vuodessa sallittavan verovapaan lahjan arvo vaihtelee sukulaisuussuhteen mukaan, esim. rintaperilliset, vanhemmat ja isovanhemmat 53 900 DKK (7 220 €). • Verokynnyksen ylittävältä osalta veroaste vaihtelee sukulaisuussuhteen mukaan, esim. rintaperilliset ja vanhemmat 15 % sekä isovanhemmat 36,25 %.
USA	• Puolisoiden väliset lahjat verovapaita. • Verovapaasti saa vuodessa lahjoittaa $ 12 000 (9 400 €) per saaja. • Verokynnyksen ylittävälle osalle pätee progressiivinen veroasteikko välillä 18–50 %. • Henkilö voi maksamisen sijasta kuitata veronsa henkilökohtaisella hyvityssummalla. Koko elinaikaisen hyvityssumman arvo on miljoona dollaria.

Lisähuomautuksia:
- Iso-Britannia: Rahastoituja omaisuuksia verotetaan kerran 10 vuodessa 6 %:n efektiivisellä veroasteella.
- Tanska: Koska jäämistövero on vähennyskelpoinen ennen perintöosuusveron laskemista, niin yhteisveroaste ei nouse kenelläkään yli 36,25 %:n.
- USA: Jäämistöverotaulukko on periaatteessa progressiivinen, mutta jäämistöveron poistuminen aikavälillä 2002–09 ja vuodeksi 2010 toteutetaan siten, että verokynnys käytännössä nousee ja ainoa voimaantuleva veroaste on veroasteikon korkein veroprosentti, jota samalla lasketaan. Lahjaverotus pysyy koko aikana ennallaan.

Lähde: European Tax Handbook 2006. Ulkomaiset valuutat pyöristetty euroihin EKP:n 1.8.2006 julkaisemilla kursseilla.

Eri maiden järjestelmät poikkeavat toisistaan. Joissakin maissa sovelletaan veroasteikon verokynnystä. Veroasteikon skaala sekä alimmassa veroluokassa (lähisukulaiset) että ylimmässä veroluokassa (kaukaisimmat sukulaiset ja ”vieraat”) vaihtelee myös maittain. Lisäksi veroasteikon alimman verokannan yläraja sekä ylimmän verokannan alaraja vaihtelee huomattavasti maittain. Myös perusvähennysten suuruudessa on huomattavia eroja. Maat eroavat myös siinä, kuinka pitkän ajanjakson kuluessa samalta lahjoittajalta saadut lahjat lasketaan arvoltaan yhteen.

Taulukko 3.2 sisältää perintö- ja lahjaverotuksen peruspiirteet kolmesta jäämistöverojärjestelmää soveltavasta maasta. Taulukoituna ovat jäämistöverotuksessa

kaikille jäämistöille myönnettävä verovapaa osa, verovapaan kynnyksen ylittävältä osalta perittävä veroprosentti sekä eräitä merkittävimpiä jäämistöverotuksesta vapautettuja omaisuuseriä. Lahjaverotuksen pääpiirteet ovat esiteltyinä sanallisesti. Tanska poikkeaa muista jäämistöveromaista toisaalta pienimmän verovapaan jäämistöosan, ja toisaalta matalimman jäämistöveroprosentin perusteella.

3.3.1 Näkökohtia verorasituksen vertailuun

Taulukoiden 3.1 ja 3.2 tietoja voidaan käyttää hyväksi arvioitaessa perintöveron synnyttämää verorasitusta tarkastelluissa maissa. Keskimääräinen veroaste (ATR) on yksi verorasituksen mahdollisista mittareista. Se voidaan määritellä perintöveron tapauksessa esimerkiksi seuraavasti:

$$ATR = 100 \times \left(\frac{\textit{veron määrä}}{\textit{perinnön todellinen arvo}} \right),$$

missä perinnön todellisen arvon voi ajatella merkitsevän markkina-arvoa. Järjestelmästä riippuen veron määrä tarkoittaa joko perintöosuus- tai jäämistöveroa. Vastaavasti perinnön arvo tarkoittaa joko perintöosuuden tai jäämistön arvoa.

Kaavaa voidaan muokata taulukon pohjalta tehtävän kuvailevan vertailun helpottamiseksi. Veron määrä voidaan periaatteessa kirjoittaa:

$$\textit{veron määrä} = t \times (\textit{perinnön arvo verotuksessa}),$$

missä t on nimellinen verokanta. Perinnön arvo verotuksessa voidaan vuorostaan yksinkertaisesti määritellä seuraavasti:

$$\textit{perinnön arvo verotuksessa} = \beta \times V - d\ ,$$

missä β tarkoittaa perinnön arvostusastetta, V perinnön todellista arvoa (markkina-arvoa) ja d verotuksessa tehtäviä vähennyksiä. Keskimääräinen veroaste voidaan nyt kirjoittaa:

$$ATR = 100 \times t \times \left(\frac{\beta \times V - d}{V} \right). \qquad (1)$$

Kaavan (1) mukaisesti voimme ensinnäkin verrata taulukoissa ilmoitettuja nimellisiä verokantoja ja erityisesti verrata Suomea suhteessa muihin maihin. Taulukosta 3.1 näemme, että Suomessa jo hyvinkin pienien perintöosuuksien (ja lahjojen) osalta veroasteikko alimmassa veroluokassa on verraten korkea – 3 400 euron verokynnyksestä huolimatta. Suurimassa osassa maita alimman veroluokan alin verokanta on noin viisi prosenttiyksikköä alhaisempi kuin Suomessa. Suo-

men alimman veroluokan korkein verokanta (16 %) on tosin verraten alhainen, mutta se tulee voimaan jo 50 000 euron ylittyessä, summa joka suurimmassa osassa maita sijoittuu veroasteikon puoliväliin.

Taulukon 3.1 maista Irlanti on selvä poikkeus; omaisuuden siirrot puolisolle ovat verovapaita ja verokynnys lapsille koko elinaikana ja testamentilla tehtyihin lahjoituksiin on korkea. Maa lieneekin ottanut vaikutteita jäämistöverojärjestelmiä soveltavista maista. Vaikka taulukon 3.2 maiden suora vertaaminen perintöosuusjärjestelmän maihin on hivenen kyseenalaista, veroasteet niissä ovat keskimäärin korkeammat kuin taulukon 3.1 maissa. Toisaalta jäämistöjen yleinen verovapaus on kaikissa kolmessa maassa verraten laaja.

Kaavan (1) suhdeluku, joka vertaa perinnön arvoa verotuksessa suhteessa perinnön todelliseen arvoon, kuvaa perintöverotuksen veropohjan laajuutta. Perinnön arvoon verotuksessa vaikuttavat omaisuuden arvostussäännöt (kertoimen β suuruus) mutta myös muun muassa perintöosuudesta (jäämistöstä) tehtävät vähennykset. Suomessa myönnetyt vähennykset ovat verraten pienet. Merkillepantavaa on erityisesti se, että Suomi on ainoa maa, jossa lapsille sallittu vähennys rajoittuu vain alaikäisiin. Monessa maassa rintaperilliselle myönnettävä vähennys vaihtelee perillisen iän perusteella.

Erot eri maiden omaisuuden arvostussäännöissä vaatisivat yksityiskohtaista perehtymistä kunkin maan verojärjestelmään. Arvostussäännöt vaihtelevat maittain suuresti ja moni maa tukee muun muassa pienyritysten sukupolvenvaihdosta yrityksen omaisuuden ja osakkeiden edullisin arvostussäännöksin. Esimerkiksi Iso-Britannia verottaa kaiken yritysvarallisuuden siirtymistä suhteellisen kevyesti. Puolassa maatilat sekä pienyritykset siirtyvät perheen sisällä verottomasti.

Eri maiden perintö- ja lahjaverotuksen kireyttä kuvaava efekviivinen veroaste edellyttäisi tietoa omaisuuden arvostamiskäytännöistä eri maissa. Oheisten taulukoiden perusteella voidaan kuitenkin tehdä suuntaa antavia johtopäätöksi eri maiden perintöverojärjestelmistä ja niiden eroista.

3.3.2 Perintöverotulojen BKT-osuus ja merkitys kokonaisverotuloille

Perintö- ja lahjaverotulojen osuus bruttokansantuotteesta on yksinkertainen mittari, jolla voidaan arvioida perintö- ja lahjaveron synnyttämää kokonaistaloudellista verorasitusta. Taulukossa 3.3 on esitetty perintö- ja lahjaverotuksen BKT-prosenttiosuudet vuonna 2003 yhdeksästä EU-maasta sekä kolmesta EU:n ulkopuolisesta OECD-maasta. Lisäksi mukana ovat EU:n ”vanhojen” jäsenmaiden ja OECD-maiden keskiarvot. Erityisesti OECD:n keskiarvon kohdalla on huomattava, että joukossa on mukana maita, joissa ei ole erillistä perintö- ja lahjaveroa.

Taulukko 3.3 Perintö- ja lahjaverotulojen osuus BKT:sta ja julkishallinnon kokonaisverotuloista vuonna 2003

Maa	**Prosenttia**	
	BKT:sta	**verotuloista**
EU-maita		
Alankomaat	0,3	0,8
Belgia	0,5	1,1
Espanja	0,2	0,6
Ranska	0,5	1,1
Ruotsi	0,1	0,2
Saksa	0,2	0,4
Suomi	**0,3**	**0,6**
Tanska	0,2	0,4
Iso-Britannia	0,2	0,6
EU15-ka	*0,2*	*0,5*
Muita OECD-maita		
Japani	0,3	1,1
Norja	0,1	0,2
USA	0,3	1,0
OECD-ka	*0,1*	*0,4*
Lähde: Revenue Statistics 1965-2004, Paris, OECD.		

Perintö- ja lahjaveron merkitys on suhteellisen pieni. Verotulojen osuus bruttokansantuotteesta vaihtelee 0,1 ja 0,5 prosentin välillä. Suomessa osuus oli vuonna 2003 0,3 prosenttia, joka ylittää sekä EU15-keskiarvon (0,2 %) että OECD-keskiarvon (0,1 %). Suurimmillaan osuus oli Ranskassa ja Belgiassa ja pienimmillään (veroa kantavista maista) Ruotsissa ja Norjassa.

Keskusteltaessa perintö- ja lahjaveron tulevaisuudesta joudutaan ottamaan huomioon myös veron fiskaalinen merkitys julkiselle sektorille. Taulukon 3.3 mai-

den joukossa perintö- ja lahjaverotulojen osuus julkisyhteisöjen (lähinnä valtio/liittovaltio ja kunnat/osavaltiot) kokonaisverotuloista vaihteli 0,2 prosentista 1,1 prosenttiin. Suomessa tämä osuus oli 0,6 prosenttia, vähän yli EU15- ja OECD-keskiarvojen. Yksittäisenä veromuotona perintö- ja lahjaveron merkitys näyttäisi olevan kaikkialla aika pieni.

Perintö- ja lahjaveron tuotto tilitetään monessa maassa kuitenkin ainoastaan valtiolle taikka liittovaltiolle, joiden budjetissa veron suhteellinen merkitys on luonnollisesti suurempi kuin kaikkien julkisyhteisöjen yhteenlasketussa budjetissa. Vaikka perintö- ja lahjaveron suhteellinen merkitys veromuotona on pieni, sen tuomalla rahamäärällä on oma merkityksensä. Suomessa perintö- ja lahjaveron tuotto oli vuonna 2005 noin 490 miljoonaa euroa (Tilastokeskus, Suomen verot 1990–2005). Summa vastaa noin 1,5 prosenttia valtion kokonaisverotuloista (Valtion talousarvioesitys 2006). Verrattuna osuuteen kaikista julkisyhteisöjen kantamista veroista (0,6 %) merkitys valtiolle on siten yli kaksinkertainen.

Perintö- ja lahjaverotuottojen kehitys vuosina 1965–2004

Kuvioissa 3.1 ja 3.2 on esitettynä viiden maan osalta viimeisten noin 40 vuoden ajalta perintö- ja lahjaveron osuus sekä julkisyhteisöjen kokonaisverotuloista että bruttokansantuotteesta. Selkeimmin erottuvat Yhdysvallat ja Iso-Britannia muista maista. Näissä kahdessa anglosaksisessa maassa veron suhteellinen tuotto laski 1960-luvulta 1980-luvulle tultaessa, kohti muiden maiden, Ranska, Suomi ja Saksa, tasoa.

Yhdysvaltojen vuosien 1976 ja 1981 veroreformit kevensivät perintö- ja lahjaverotusta sekä laskemalla veroasteita että korottamalla verokynnystä. Lisäksi vuoden 1982 alusta maassa tuli voimaan puolisoiden välisten varallisuudensiirtojen rajaton verovähennysoikeus. Gale ja Slemrod arvelevat puolisoiden välisen verovapauden selittävän suurelta osin jäämistö- ja lahjaveron tuoton nousun 1990-luvun lopulla. Silloin tulivat verotettaviksi monet niistä omaisuuseristä, jotka olivat 1980-luvulla siirtyneet verovapaasti puolisoista pitkäikäisemmälle. (Gale ja Slemrod 2001, s. 11–16) Bushin hallinnon päätös luopua jäämistöverosta asteittain vuosien 2001–2009 välillä selittänee maan kehityksen 2000-luvun alussa.

Ranskassa, Saksassa ja Suomessa perintö- ja lahjaveron osuudet ovat olleet selvästi tasaisempia läpi ajanjakson. Tultaessa kohti 2000-lukua on kuitenkin havaittavissa asteittaista nousua. Ainakin Suomessa nousua selittänee sekä väestön samanaikainen vaurastuminen ja vanheneminen että myös perintö- ja lahjaveron verokynnyksen ja vähennysten reaaliarvon lasku.

Kuvio 3.1 Perintö- ja lahjaverotuksen osuus julkisyhteisöjen kokonaisverotuloista vuosina 1965–2004

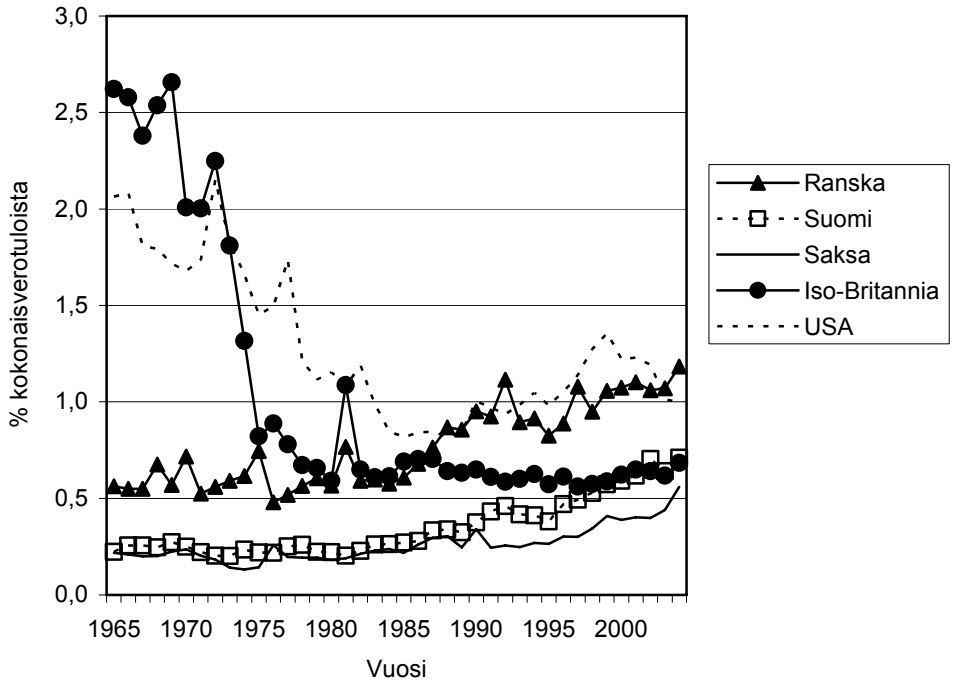

Lähde: OECD, Revenue Statistics 1965–2004.

Kuvio 3.2 Perintö- ja lahjaverotuksen osuus BKT:sta vuosina 1965–2004

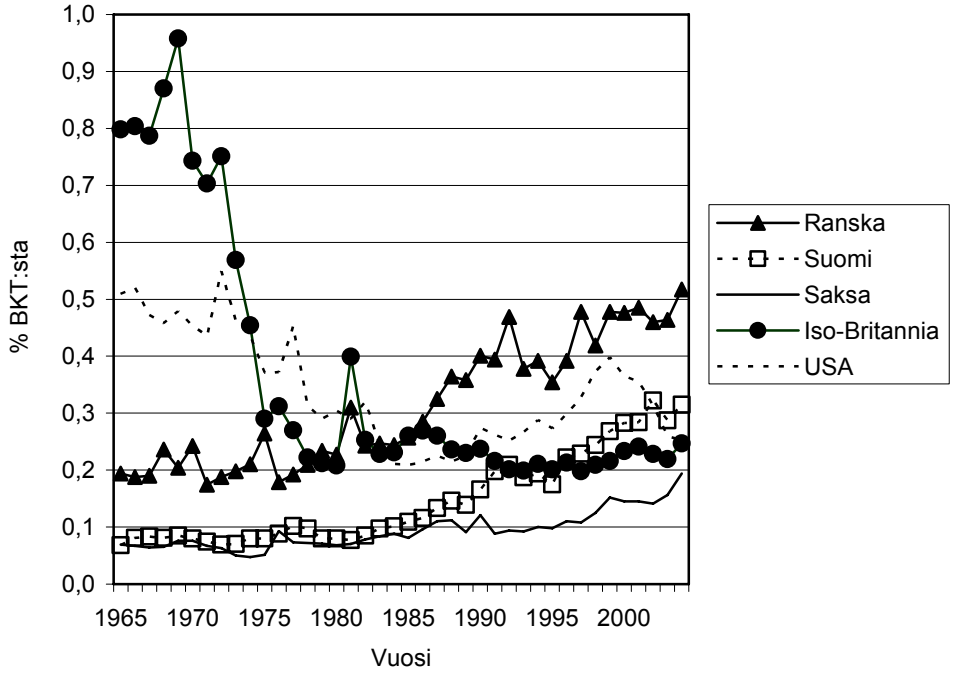

Lähde: OECD, Revenue Statistics 1965–2004.

3.3.3 Suomi suhteessa muihin maihin

Edellä on havaittu, että Suomen perintöverotuksen veroasteikko ei muihin maihin verrattuna vaikuttaisi ainakaan kevyemmältä, ja myös sallitut henkilökohtaiset vähennykset ovat verraten pienet. Tästä huolimatta perintö- ja lahjaveron bkt-osuus on Suomessa lähellä EU:n keskitasoa. Jossain mielessä näitä havaintoja voidaan pitää keskenään ristiriitaisina. Voisihan odottaa, että Suomi näyttäytyisi bkt-osuusvertailussa selvästi muita kireämmän perintö- ja lahjaverotuksen maana.

Tätä ”ristiriitaa” voidaan yrittää selittää kaavan (2) avulla. Perintöverotulojen bruttokansantuoteosuuden määritelmän pohjalta voidaan johtaa:

$$\frac{Perintöverotulot}{BKT} \times 100 = ATR \times \frac{(keskimääräisen\ perinnön\ arvo) \times (perintöjen\ lkm)}{BKT}. \quad (2)$$

Nyt voidaan esittää ainakin kolme mahdollista selitystä havaittuun ”ristiriitaan”. Kaavan (2) perusteella nähdään, että Suomessa perinnöt yksinkertaisesti voivat olla arvoltaan pienempiä kuin esimerkiksi muissa vanhoissa EU-jäsenmaissa. Tämä tasoittaisi mahdollisia eroja keskimääräisessä perintöveroasteessa, jolloin myös perintöverotulojen bkt-osuudet tasoittuisivat.

Toinen mahdollinen selitys on se, että Suomen keskimääräinen perintöveroaste ei itse asiassa olisikaan korkeampi kuin muissa maissa. Tämä voisi selittyä sillä, että varallisuuden verotusarvon laskutavoista (esim. asuinkiinteistöjen, pienyritysten ja maatalouden koneiden kohdalla) johtuen perintö- ja lahjaveron veropohja Suomessa olisi suhteellisen kapea.

Kolmanneksi, erot veron bkt-osuuksissa on mahdollisesti syytä suhteuttaa veron yleisestikin pieneen merkittävyyteen; 0,1 prosenttiyksikön ero maiden välillä veron bkt-osuudessa voi kuvata suurta eroa veron kireydessä, kun otetaan huomioon, että veron tuotto on kaikissa maissa alle 0,5 prosenttia kansantuotteesta.

3.4 Perintö- ja lahjavero vs. varallisuusvero

Siinä, missä perintö- ja lahjaveron voi tulkita olevan kertaluonteinen henkilön varallisuuteen kohdistuva vero, vuosittainen varallisuusvero on toistuvaluonteisempi (Gale ja Slemrod 2001, s. 17). Veropoliittisessa keskustelussa nämä kaksi veroa nähdään usein toistensa vaihtoehtoina johtuen lähinnä niihin molempiin liittyvästä vahvasta jakopoliittisesta leimasta.

Varallisuusvero on nykyään perintö- ja lahjaveroa harvinaisempi (vrt. Silfverberg 2005, s. 14–15). Vertailun vuoksi laatikossa 3.2 on uudelleen luokiteltuna laatikon 3.1 maat perintöveron ja varallisuusveron kantamisen perusteella. 34 maasta vain viidessä kerätään varallisuusvero. Ruotsi on vuorostaan ainoa maa, jossa

kerätään pelkästään varallisuusvero[13]. Yhdeksästä maasta, joissa ei kerätä kumpaakaan veroa, kuusi on EU:n jäsenmaita.

Laatikko 3.2 Perintö- ja lahjaveron sekä varallisuusveron yleisyydestä vuonna 2006

Yhteensä 34 maata, joista…

- 4 maata kerää sekä perintö- ja lahjaveron että varallisuusveron: Espanja, Norja, Ranska, Sveitsi (kantonien tasolla).
- 1 maa kerää vain varallisuusveron: Ruotsi.
- 20 maata kerää vain perintö- ja lahjaveron: Alankomaat, Belgia, Bulgaria, Irlanti, Islanti, Itävalta, Kreikka, Kroatia, Liettua, Luxemburg, Puola, Saksa, Slovenia, **Suomi**, Tanska, Tsekki, Turkki, Iso-Britannia (ei lahjaveroa), Unkari ja USA (liittovaltiotaso).
- 9 maata ei kerää kumpaakaan veroa: Italia, Kanada, Kypros, Latvia, Portugali, Slovakia, Ukraina, Viro ja Venäjä.

Lähde: European Tax Handbook 2006, CESifo 2005.

Laatikossa 3.2 silmiinpistävää on Ruotsin asema. Oletettavasti Ruotsin päätökseen luopua perintö- ja lahjaverosta ja säilyttää varallisuusvero vaikutti se, että perintö- ja lahjaveron tuotto oli vain noin puolet varallisuusveron tuotosta. (Silfverberg 2005, s. 14–15). Ruotsin päätöksestä luopua perintö- ja lahjaverosta tarkemmin seuraavassa luvussa. Myös Suomessa varmastikin punnittiin eroja perintö- ja lahjaveron sekä varallisuusveron tuotossa, kun varallisuusverosta päätettiin luopua vuoden 2006 alusta lähtien. Varallisuusvero tuotti noin 70 miljoonaa euroa vuodessa (Valtion talousarvioesitys 2006).

3.5 Lyhyt yhteenveto

Perintö- ja lahjavero vaikuttaisi olevan edelleen suhteellisen yleinen veromuoto maailmalla. Sen merkitys tosin on vähäinen, verotulot kun ovat vain noin 0,1–0,5 prosenttia sitä keräävien maiden bruttokansantuotteesta. Lisäksi 2000-luvulla niiden maiden joukko, jotka ovat luopuneet perintö- ja lahjaveron keräämisestä on kasvanut.

[13] Viimeisimmän tiedon mukaan Ruotsin uusi hallitus on ilmoittanut halukkuudesta luopua myös varallisuusverosta asteittain.

Käytännössä maailmalla sovelletaan kahta erityyppistä perintöverojärjestelmää; perintöosuus- ja jäämistöverojärjestelmä. Näistä edellinen on käytössä pääasiassa Manner-Euroopassa ja Pohjoismaissa (Ruotsi pois lukien) kun taas anglosaksiset maat ovat perinteisesti soveltaneet jäämistöveroa.

Suomen perintöverotuksen merkillepantava piirre on pienet vähennykset. Veroasteikon progressiivisuus on Suomessa lähellä muiden maiden tasoa, ehkä kuitenkin hivenen tiukempi erityisesti alimmassa veroluokassa. Keskimääräinen perintöveroaste voisikin olla Suomessa hivenen korkeampi kuin muissa maissa. Tosin perintö- ja lahjaverotulojen bruttokansantuoteosuuksilla mitattuna Suomi ei kuitenkaan vaikuttaisi erityisen kireän perintöverotuksen maalta. Tätä hivenen ristiriitaista tulosta voi selittää kotitalouksiemme muita maita alhaisempi varallisuustaso, josta johtuen perinnötkin ovat Suomessa arvoltaan pienempiä.

Perintö- ja lahjavero muodostaa osan varallisuuteen kohdistuvasta verorasituksesta. Siksi sen tulevaisuutta on syytä pohtia osana koko verojärjestelmää. Veropoliittisessa keskustelussa perintöveron poistamisen vaihtoehtona nähdään usein varallisuusverosta luopuminen. Kansainvälisesti tarkasteltuna varallisuusverosta luopuminen on ollut yleisempää.

4 Ruotsin päätös poistaa perintö- ja lahjavero

Ruotsin päätös poistaa perintö- ja lahjavero vuoden 2005 alusta lähtien tehtiin hyvin nopeassa tahdissa – ja varsin vähällä valmistelulla. Prosessin nopeus tuli yllätyksenä jopa monelle ruotsalaiselle alan asiantuntijalle (Silfverberg 2005). Osa Ruotsissa esitetyistä argumenteista veron puolesta ja sitä vastaan on suomalaisessakin keskustelussa tuttua.

4.1 Tapahtumien kulku ja päätöksenteon aikataulu

Kesäkuussa 2004 perintö- ja lahjaveron uudistamista pohtinut työryhmä, Egendomsskattekommittén[14] (EK) julkisti loppuraporttinsa *Reform av arvs- och gåvoskatter* (SOU 2004:66), jossa se suositteli useita uudistuksia perintö- ja lahjaverolakiin. EK:n ehdotus olisi keskimäärin keventänyt ja yksinkertaistanut perintö- ja lahjaverotusta. Verosta luopumista työryhmä ei nähnyt tarpeellisena (SOU 2004:66, s. 16–22).

Kesän aikana mietintö kävi läpi lausuntokierroksen, jonka perusteella hallitus teki johtopäätöksen, jonka mukaan EK:n lakimuutosehdotukset eivät olleet riittäviä suhteessa veroa vastaan esitettyyn kritiikkiin. Näin ollen sosiaalidemokraattinen hallitus sopi yhdessä ympäristö- ja vasemmistopuolueen kanssa vuotta 2005 koskevien budjettineuvotteluiden yhteydessä, että perintö- ja lahjaverosta tulisi luopua kokonaan vuoden 2005 alusta lähtien. Tämän päätöksen perusteella valtionvarainministeriössä valmisteltiin muistio, joka sisälsi lakiehdotuksen veron poistamisesta. (Silfverberg 2005)

Ennen lakiehdotuksen vientiä eduskunnalle, Riksdagenille, hallitus kuuli lagrådetin[15] mielipidettä valtiovarainministeriön ehdotuksesta. Ehdotuksen varsinaiseen sisältöön, eli päätökseen luopua verosta, lagrådetilla ei ollut huomauttamista. Lagrådet kuitenkin kritisoi lausunnossaan lakiehdotuksen lyhyttä valmistelua. Sen mielestä valtionvarainministeriön muistion olisi pitänyt läpikäydä kattavampi lausuntokierros. Nyt valtiovarainministeriö ja hallitus olivat ottaneet huomioon ainoastaan verohallinnon ja Tukholman kamarioikeuden näkökannat, joiden sisältöä muistio ei selostanut. Lakiehdotukseen oli lisäksi jäänyt epäselvyyksiä muun muassa perunkirjoituksen tulevaisuudesta. Lagrådetin mielestä nämä ongelmat olisi pitänyt ratkaista jo lain valmisteluvaiheessa ennen kuin lain voimaantulosta päätettäisiin. Lagrådet katsoikin, että lain valmistelu ei sen mielestä

[14] Työryhmä oli perustettu vuonna 2002 tehtävänään läpikäydä kiinteistövero-, varallisuusvero- sekä perintö- ja lahjaverolainsäädäntö ja tehdä tarvittavat uudistusehdotukset. Ennen tässä mainittua loppuraporttia työryhmä oli luovuttanut ensimmäisen mietintönsä tammikuussa 2003 ja päämietintönsä varallisuus- ja kiinteistöveron uudistamisesta maaliskuussa 2004. (SOU 2004:66)

[15] Lagrådet on instanssi, joka lausuu mielipiteensä merkittävien lakiehdotusten perustuslaillisuudesta ennen lain eduskuntakäsittelyä.

täyttänyt perustuslain vaatimuksia hyvästä lainsäädäntötyöstä. (Lagrådets yttrande, Prop. 2004/05:25, bilaga 2)

Lagrådetin kritiikistä huolimatta hallitus valmisteli valtiovarainministeriön lakiehdotuksen pohjalta oman lakiehdotuksensa, *Proposition 2004/05:25,* eduskunnalle annettavaksi. Lakiehdotus sai Riksdagenin verovaliokunnan tuen. Lopulta Riksdagen hyväksyi lain joulukuussa. (Sifverberg 2005)

Kokonaisuudessaan päätöksenteon aikataulu oli lyhyt. Vuoden 2005 budjettiehdotus valmistui 13. syyskuuta 2004, minkä jälkeen valtiovarainministeriö valmisteli oman muistionsa. Hallitus haki lagrådetin lausuntoa 7. lokakuuta. Lagrådetin mielipide saatiin 18. lokakuuta. Hallituksen esitys eduskunnalle on vuorostaan päivätty 21. lokakuuta. Kun Riksdagen teki päätöksensä 16. joulukuuta, virallinen päätöksentekoprosessi oli siihen mennessä kestänyt noin neljä kuukautta[16]. (Prop. 2004/05:25)

4.2 Verosta luopumisen motiivit

Ruotsin perintö- ja lahjavero oli tullut voimaan 1941, ja periaatteet, joille laki perustui, periytyivät aina vuodesta 1894 lähtien (vrt. myös alaluku 5.1 perintöverotuksen kehityksestä Suomessa). Lakiteksti oli vanhanaikaista ja kaipasi uudistamista. Veroa oli ennen sen poistamista kritisoitu erityisesti kolmesta syystä: (1) vero hankaloitti perheyritysten sukupolvenvaihdosta, (2) kasvukeskuksissa asuntojen verotusarvo oli noussut voimakkaasti asuntojen hintojen mukana ja (3) erot eri varallisuusmuotojen arvostuskäytännöissä kannustivat verosuunnitteluun. Neljäs usein esitetty kritiikinkohde oli perintöveron joustamattomuus tilanteessa, jossa verovelvollisuuden alkamisajankohdan eli vainajan kuolinhetken jälkeen jäämistön arvo laskee huomattavasti, esimerkiksi pörssiromahduksen seurauksena. (Silfverberg 2005)

EK katsoi loppumietinnössään, että kritiikistä huolimatta perintö- ja lahjaveron keräämiselle olisi edelleen perustelunsa sekä varallisuuden saajan veronmaksukyvyn kasvun että veron jakopoliittisen merkityksen johdosta. Mietintö korostaa erityisesti veronmaksukykykriteerin merkitystä ruotsalaisen verojärjestelmän perusperiaatteena. Lisäksi mietintö viittaa 1990-luvulla suoritetun elintasotutkimuksen tuloksiin, joiden mukaan perinnöt Ruotsissa jakautuvat epätasaisesti varallisuusryhmittäin. EK:n mukaan perintö- ja lahjaverolla on näin ollen oma merkityksensä varallisuuserojen tasoittamisessa. (SOU 2004:66, s. 79–82) Työryhmä esitti omat ratkaisuehdotuksensa yllä mainittuihin ongelmiin.

---

[16] Jouluna 2004 sattuneen Aasian hyökyaaltokatastrofin johdosta lain voimaantuloa takautuvasti aikaistettiin keväällä 2005 tehdyn päätöksen perusteella. Uuden päätöksen mukaan perintö- ja lahjaveroa ei peritty Riksdagenin päätöstä seuraavan päivän (17. joulukuuta) ja vuodenvaihteen välisenä aikana sattuneista kuolemantapauksista tai lahjoituksista (ks. esim. Skatteverket (www.skatteverket.se) → hakusana Asien).

Asuntojen verotusarvon nousu tietyillä alueilla oli aiheuttanut leskeksi jääneille perintöveron maksuongelmia tilanteessa, jossa leski halusi jäädä asumaan pariskunnan yhteiseen kotiin. Ratkaisuksi tähän ongelmaan EK esitti jo ensimmäisessä mietinnössään vuonna 2003, että puolisot ja avopuolisot vapautettaisiin perintöverosta. Muutos tulikin voimaan vuoden 2004 alusta. Loppuraportissaan EK ehdotti, että perintöveron lisäksi puolisot ja avopuolisot vapautettaisiin lahjaverosta. (SOU 2004:66, s. 16–18)

EK:n näkemyksen mukaan erot varallisuusmuotojen arvostuskäytännöissä sekä helpottivat verosuunnittelua että asettivat kansalaiset epätasa-arvoiseen asemaan. Erityisesti työryhmä nosti esille käytännön, jonka mukaan pörssin A-listalla noteeratut osakkeet arvostettiin perintöverotuksessa 75 prosenttiin niiden markkina-arvosta kun taas O-listan osakkeet ja muut markkinanoteeratut osakkeet arvostettiin ainoastaan 30 prosenttiin markkina-arvosta. Näin ollen varallisuuden uudelleenjärjestely oli yksinkertainen keino verotaakan minimoimiseksi. A- ja O-listojen välillä ollut ero oli lisäksi kannustanut pelkästään verotussyistä osan yrityksistä siirtymään listalta toiselle. EK:n ehdotus oli, että kaikki varallisuusmuodot (myös rahavarat) arvostettaisiin 50 prosenttiin niiden käyvästä arvosta. Verosuunnittelun estämiseksi myös velat tulisi arvostaa 50 prosenttiin niiden arvosta. (ks. SOU 2004:66, s. 16, 86–88)

Muita merkittäviä muutosehdotuksia EK:n mietinnössä olivat: siirtyminen progressiivisesta[17] veroasteikosta suhteelliseen 30 prosentin verokantaan, 10 vuoden sisällä annettujen lahjojen yhdistämisestä määräävän säännöksen poistaminen ja verotuksen perusvähennysten korottaminen. 30 prosentin verokannan katsottiin osittain kompensoivan valtion verotuoton laskua, joka syntyisi A-listan osakkeiden ja rahavarojen verotusarvon laskusta. Mietintö sisälsi lisäksi mm. ehdotuksen ohjeista, milloin osakkeiden kurssin laskusta johtuva jäämistön arvon lasku alentaisi myös perintöveron määrää. (ks. SOU 2004:66, s. 16–20, 93–102)

EK pyrki mietinnössään helpottamaan pien- ja perheyritysten sukupolvenvaihdosta. Tältä osin työryhmän ehdotusta voinee pitää hivenen kaksijakoisena; toisaalta todettiin, että yritysvarallisuuden osalta *perintövero* voitaisiin poistaa kokonaan, mutta *lahjaverosta* EK ei ollut tältä osin valmis luopumaan, vaan lahjaverotuksessa ainoastaan yritysvarallisuuden arvostamisastetta laskettaisiin, 30 prosentista 15 prosenttiin yrityksen substanssiarvosta[18]. EK myönsi ehdotuksensa mahdollisesti synnyttävän tilanteen, jossa sukupolvenvaihdosta viivästettäisiin aina yrittäjän kuolinhetkeen asti. Tästä huolimatta lahjaveron säilymistä perustellaan sekä tarpeella varmistaa verohallinnon lahjoitustoiminnan valvonta että verosuunnittelukeinojen rajoittamisella. (ks. SOU 2004:66, s. 89–91)

---

[17] Ruotsin veroasteikon verokannat olivat 10, 20 ja 30 prosenttia.

[18] Yrityksen substanssiarvo lasketaan yksinkertaisimmillaan vähentämällä yrityksen varoista sen velat, lopputuloksena on yrityksen omaisuuden nettoarvo. (Suomen Yrityskaupat – vinkit – arvonmääritys, www.yrityskaupat.fi) Tällöin oletuksena on, että yrityksen omaisuus on arvostettu markkina-arvoon.

Yllä mainitut EK:n ehdotukset olisivat pääosin helpottaneet yritysten sukupolvenvaihdosta, mutta lahjaveron säilyminen ja 30 prosentin lahjaveroaste olisivat (myös työryhmän laskelmien mukaan) nostanut lahjaverotaakkaa osalla pienimpiä yrityksiä. (SOU 2004:66, s. 17) Elinkeinoelämän edustajien mielestä osakkeiden arvostamisen muutos olisi lisäksi heikentänyt monen pienen perheyrityksen tilannetta.

Elinkeinoelämän verovaltuuskunnan (NSD, Näringslivets skattedelegationin) mukaan myös noteerattujen pienyritysosakkeiden arvostustason nostaminen 30 prosentista 50 prosenttiin kasvattaisi yhdessä aiempaa korkeamman 30 prosentin verokannan kanssa pienten perheyritysten sukupolvenvaihdoksesta syntyvää verotaakkaa. Lausunnossaan NSD katsoo, että muutos todennäköisesti vähentäisi ei-noteerattujen yritysten kiinnostusta listautua. Tämä taas voisi heijastua ei-noteerattujen yritysten heikentyvinä rahoitus- ja kasvunäkyminä. NSD piti lisäksi kestämättömänä EK:n perustelua, jonka mukaan lahjaverotus tulisi säilyttää yksinomaan verohallinnon valvontatarpeita varten. Muiden elinkeinoelämän edustajien tavoin NSD suositteli perintö- ja lahjaveron poistamista kokonaan. (ks. NSD, Yttrande över betänkande SOU 2004:66)

Virallisten asiakirjojen pohjalta syntyy se vaikutelma, että sukupolvenvaihdosongelma ja EK:n siihen tarjoaman ratkaisun riittämättömyys sai hallituksen kannattamaan luopumista kokonaan perintö- ja lahjaverosta. Lakiehdotuksessaan hallitus viittaa lähinnä elinkeinoelämän vaatimuksiin poistaa perintö- ja lahjavero ja lisäksi erityisesti tarpeeseen helpottaa ei-noteerattujen yritysten sukupolvenvaihdosta (Prop. 2004/05:25, s. 21–22). Vaikuttaisi siltä, että EK:n ja hallituksen näkemykset erosivat toisistaan erityisesti siinä, mikä katsottiin perintö- ja lahjaverotuksen merkittävimmäksi ongelmaksi; EK:n mielestä ensisijaisesti tuli puuttua vaihteleviin omaisuuden arvostussääntöihin ja verosuunnitteluun, kun taas hallitus korosti lakiesityksessään erityisesti sukupolvenvaihdosongelmaa.

Sukupolvenvaihdosten helpottamisen lisäksi hallitus perustelee verosta luopumista veron vähäisellä merkityksellä valtion verotuloille sekä sen hallinnollisella kalleudella (Prop. 2004/05:25, s. 22). Silfverberg arvelee lisäksi, että hallituksen päätökseen vaikutti se, ettei EK:n onnistunut tehtävänannostaan huolimatta aikaansaada ehdotusta uudesta ja yhtenäisestä perintö- ja lahjaverolaista, vaan ajanpuutteen vuoksi työryhmä päätyi ainoastaan muokkaamaan vanhaa lakitekstiä (Silfverberg 2005).

5 Perintöverotus Suomessa

Nykyinen laki perintö- ja lahjaverosta tuli voimaan vuonna 1940. Tätä ennen Suomessa oli jo vuosisatainen perintö- ja lahjaverotuksen perinne. Viimeisimmät suuret muutokset nykyiseen lakiin tehtiin 1990-luvun puolivälissä.

5.1 Perintöverotuksen kehitys Suomessa

Ruotsin ja Venäjän vallan aika

Ruotsin vallan aikana luotiin ne veromuodot, joiden pohjalta perintöverotus pääpiirteissään toteutettiin myös Suomen ollessa osa Venäjän keisarikuntaa. Näistä veroista tärkeimpiä olivat: leimavero, ns. köyhäinprosentti ja kuolinpesäkalustoprosentti sekä suostuntavero. Ensimmäiset leimaveroasetukset annettiin 1600-luvun lopulla, joiden perusteella leimavero perittiin testamentin, pesäluettelon ja perinnönjakokirjan kirjoittamisesta. ”Arvohenkilöt” joutuivat maksamaan korkeamman leimaveron, joka kuitenkin oli varallisuuden suuruudesta riippumaton. Kuitenkin vuodesta 1732 lähtien testamentista perittävä leimavero riippui varallisuuden arvosta. Vuoden 1803 asetuksessa myös pesäluetteloista ja perinnönjakokirjoista kannettavien leimaverojen määräämisperusteeksi tuli kuolinpesän säästöt. (Henttula 2005, s. 24–27)

Vuodelta 1698 juurensa juontaneen köyhäinprosentin perusteella jokaisen perityn jäämistön osalta oli maksettava 1/8 prosenttia kuolinpesän varallisuudesta köyhille. Ainostaan ylimpiin säätyihin kuuluneiden henkilöiden osalta kannettiin 1750-luvulta lähtien myös kuolinpesäkalustoprosentti. Se oli 1/4 prosenttia kuolinpesän säästöistä. (Henttula 2005, s. 24–25)

Suostuntavero kannettiin aluksi, vuodesta 1789 lähtien, ainoastaan rahaomaisuudesta, joka testamentattiin muille kuin puolisolle tai rintaperilliselle. 1800-luvun alusta lähtien suostuntaveron veropohja laajennettiin rahan lisäksi kaikkeen muuhun testamentilla luovutettuun omaisuuteen. Veron suuruus oli aluksi prosentti rahamäärän arvosta ja myöhemmin se korotettiin kuuteen prosenttiin testamentatun omaisuuden arvosta. 1800-luvulla säädettiin lisäksi, että kuolinpesien, joissa ei ollut vainajan lähisukulaisia osakkaina, tuli maksaa lisäksi erillisenä suostuntaverona kaksi prosenttia pesän säästöistä. (Henttula 2005, s. 25)

Venäjän vallan loppuaikana esiintyi pyrkimyksiä yhtenäisen perintö- ja lahjaveron säätämiseksi. Laiksi asti yksikään esitys ei kuitenkaan edennyt. Perintöverotus perustuikin koko aikakauden ajan pääasiassa Ruotsin vallan aikana säädetyille veroille. (Henttula 2005, s. 26–27)

Itsenäisyyden aika

Vuonna 1919 tuli voimaan maamme ensimmäinen perintö- ja lahjaverolaki. Se perustui perintöosuusverojärjestelmälle ja kumosi kaikki itsenäisyysaikaa edeltävät perintöverotuksen muodot. Perintövero määrättiin perukirjan perusteella, ellei laillista perinnönjakoa ollut suoritettu. (Henttula 2005, s. 27) Kuitenkin hyvin pian lain säätämisen jälkeen ilmeni tarpeita uudistaa lakia. Uudistustarpeista johtuen vanha laki kumottiin ja uusi perintö- ja lahjaverolaki tuli voimaan vuonna 1922. (Henttula 2005, s. 28)

Vuonna 1932 aloitettiin selvitystyö vuoden 1922 perintö- ja lahjaverolain uudistamistarpeista. Työryhmän mietintö valmistui viisi vuotta myöhemmin vuonna 1937, ja se sisälsikin useita muutosehdotuksia. Mietinnön pohjalta hallitus antoi eduskunnalle esityksen nykyisestä perintö- ja lahjaverolaista – jonka eduskunta hyväksyi. Laki tuli voimaan elokuussa 1940. (Henttula 2005, s. 28)

Kuluneiden noin 65 vuoden aikana perintö- ja lahjaverolakia on uudistettu useaan otteeseen. Suurimpia muutoksia ovat olleet vuoden 1979 yrityksen sukupolvenvaihdosta helpottavat säännökset ja vuoden 1994 verotusmenettely-uudistukset. Pienempiä, lähinnä verotuksen toimittamiseen liittyviä muutoksia on tehty useaan otteeseen myös vuoden 1994 jälkeen. (Henttula 2005, s. 28–29)

Yksi tällainen muutos oli vuonna 1996 voimaan tullut säännös, jonka perusteella tuloverotuksen ulkopuoliset henkivakuutuskorvaukset ovat perintö- ja lahjaveron alaisia. Säännös tukki yhden laissa olleen aukon[19], jonka avulla perintöveroa oli voitu kiertää. (Puronen 2005, s. 134–) Samana vuonna tehtiin toinenkin – tosin perintö- ja lahjaverolain ulkopuolinen – uudistus, joka muutti perintöjen ja lahjojen verotusta. Tällöin luovuttiin kunnallisessa tuloverotuksessa sellaisten sivuperintöjen ja lahjojen verottamisesta, mikä vielä kohdistui muiden kuin lähiomaisten saantoihin. (Puronen 2005, s. 2–3) Myös veroasteikkoa muutettiin vuoden 1996 alusta. Asteikon portaiden lukumäärä supistettiin yhdeksästä kolmeen ja rajaveroasteita korotettiin. Alin rajaveroaste nousi 6 prosentista 10 prosenttiin ja ylin rajaveroaste 14 prosentista 16 prosenttiin.

Muutoksista huolimatta nykyisen perintö- ja lahjaverolain säännökset ovat vaikeaselkoisia. Laki kaipaisi perusteellista uudistamista. 1970- ja 80-luvuilla tehtiin kaksi vakavampaa uudistusyritystä. Ehdotukset eivät kuitenkaan olleet poliittisesti toteuttamiskelpoisia. (Puronen 2005, s. 2–4)

[19] Vuoteen 1996 asti vainajan lähiomaisten saamat henkivakuutuskorvaukset oli vapautettu sekä perintö- että tuloverosta. Tarve lainmuutokseen johtui siitä, että sellaiset tapaukset, joissa merkittävät rahasummat vaihtoivat tällä tavoin verovapaasti omistajaa, olivat lisääntyneet. (Andersson 2000, s. 113)

5.2 Perintö- ja lahjaverotuksen pääpiirteet

Suomen perintö- ja lahjavero on perintöosuusvero (ks. myös alaluku 3.2), joten jokainen perinnön (testamentin) tai lahjan saaja on velvollinen maksamaan valtiolle veron saamansa jäämistöosuuden tai lahjan arvon perusteella. Verovelvollisuus syntyy perinnönjättäjän kuollessa.

Perukirja, vainajan varallisuuden arvostaminen ja perintöveron veropohja

Perintöverotuksen kannalta olennainen asiakirja on perukirja, joka toimii vainajan omaisuusluettelona ja ilmoittaa kuolinpesän osakkaiden henkilöllisyydet. Kuolinpesän osakkaita ovat perintökaaren mukaiset perilliset, yleistestamentin saajat sekä tapauskohtaisesti leski. Tarkemmin lakimääräisestä perimysjärjestyksestä ja lesken asemasta perinnönjaossa liitteessä C.

Edellä mainittujen tietojen lisäksi perukirjasta tulee ilmetä mahdolliset ennakkoperinnöt ja tieto lahjoista, jotka perilliset mahdollisesti ovat saaneet vainajalta kolmen edeltävän vuoden aikana[20]. Näiden tietojen lisäksi perukirjassa täytyy olla yksilöitynä sekä vainajan että lesken varallisuus ja velat[21].

Lesken henkilökohtainen omaisuus ei ole osa kuolinpesää, vaan se on lueteltuna perukirjassa mahdollista pariskunnan omaisuuden ositusta varten. Tästä syystä tieto mahdollisesta avioehtosopimuksesta on lisättävä perukirjaan. Täysin kattavan avioehdon tapauksessa leski ei ole oikeutettu saamaan tasinkoa vainajan omaisuudesta, vaan se siirtyy kokonaisuudessaan perillisille.

Perintöverotuksen toimittamista varten vainajan varallisuus ja velat tulee arvostaa perunkirjoituksen yhteydessä käypään arvoon[22], ts. omaisuuden todennäköiseen myyntihintaan vainajan kuolinhetkellä. Rahan tai rahamääräisten säästöjen käypä arvo on luonnollisesti niiden nimellisarvo. Myös mm. sijoitusrahastoosuuksien ja pörssissä noteerattujen osakkeiden käyvän arvon määrääminen on suhteellisen yksinkertaista. Pörssissä noteeraamattomien osakkeiden käyvän arvon arvioiminen on hankalampaa. Taajama-alueella sijaitsevan asunnon todennäköinen myyntihinta voidaan arvioida vertaamalla lähistöllä myytyjen, mahdollisesti vastaavanlaisten asuntojen myyntihintoja. Haja-asutusalueilla asunnon verotusarvo perustuu kuitenkin kaavamaiseen hankintamenolaskelmaan.

Jäämistön laskennallinen jako ja perintöverotuksen vähennykset

Perintövero määrätään yleensä verotoimiston suorittaman laskennallisen perinnönjaon perusteella. Se tehdään perukirjan kuolinpesän osakkaita ja varallisuutta

---

[20] Lahjoista mahdollisesti jo maksetut verot vähennetään perilliselle määrättävästä perintöverosta.

[21] Ensisijaisesti vainajan velat katetaan kuolinpesän varoilla.

[22] Varallisuuden arvostamisesta tarkemmin esimerkiksi Puronen 2005, s. 199–222.

koskevien tietojen ja mahdollisen testamentin perusteella. Laskennallisen jaon yhteydessä kutakin perintökaaren mukaista perillistä kohdellaan tasaveroisesti, eli kuolinpesän varat jaetaan tasan heidän kesken. Jos pesä on ennen veron määräämistä todellisuudessa jaettu, jakokirjaa voidaan käyttää verotuksessa apuna. Tosin laskennallista jakoa käytetään tässäkin tapauksessa kontrollivälineenä. Merkittävät poikkeamat siitä saattavat johtaa lahjaveroseuraamuksiin.

Ennen jäämistön (laskennallista) jakoa perintöosuuksiin kuolinpesän varallisuudesta vähennetään ns. luonnolliset vähennykset. Näitä ovat vainajan velat, kohtuulliset hautajais- ja perunkirjoituskustannukset sekä muun muassa vainajan maksamattomat verot ja julkiset maksut. Kuolinpesään kuuluva koti-irtaimisto on myös verovapaa aina 3 400 euroon saakka.

Leskellä on lain mukaan oikeus säilyttää pariskunnan yhteinen koti irtaimistoineen jakamattomana hallinnassaan. Jos leski on ilmoittanut käyttävänsä oikeuden hyväkseen, hallintaoikeuden pääomitettu arvo vähennetään kuolinpesän nettovarallisuudesta (hallintaoikeuden pääomittamisesta myöhemmin). Avio-oikeuden voimassaolosta ja kattavuudesta riippuen myös vainajan ja lesken yhteinen nettovarallisuus ositetaan ennen pesän jakoa. Tällöin otetaan huomion se, että leski on vedonnut oikeuteensa olla luovuttamatta tasinkoa vainajan perillisille.

Kuolinpesän jaettavan nettovarallisuuden määräämisen ja mahdollisen osituksen jälkeen suoritetaan perinnönjako. Perintövero määrätään jokaiselle perilliselle (tai testamentin saajalle) erikseen tämän kuolinpesän nettovarallisuudesta saamansa osuuden perusteella. Ennen veron määräämistä puolison taikka alaikäisen lapsen perintöosuudesta tehdään ns. henkilökohtainen vähennys. Vähennyksen suuruus on puolisolle 6 800 euroa ja alaikäiselle lapselle 3 400 euroa.

Veroasteikko

Perintövero (ja lahjavero) on progressiivinen vero; määrättävä verosumma on sitä suurempi mitä arvokkaampi perintöosuus (lahja) on. Lisäksi veroasteikon ankaruuteen vaikuttaa perinnönantajan (lahjanantajan) ja saajan välinen sukulaisuussuhde.

Sukulaisuussuhteet jaetaan kolmeen veroluokkaa, joista

- I veroluokka muodostuu perinnönjättäjän aviopuolisosta, rintaperillisistä ja vanhemmista,
- II veroluokkaan kuuluvat perinnönjättäjän sisaruksista ja näiden jälkeläisistä, ja
- III veroluokassa ovat muut sukulaiset ja vieraat.

Toisen veroluokan vero on suuruudeltaan kaksinkertainen ja kolmannen luokan kolminkertainen verrattuna ensimmäiseen veroluokkaan. Avopuoliso kuuluu en-

sisijaisesti veroluokkaan III, mutta siinä tapauksessa, että vainaja ja tämän avopuoliso ovat joskus olleet naimisissa tai heillä on yhteinen lapsi, avopuoliso rinnastetaan aviopuolisoon.

Veroasteikko perintöosuuden arvon ja veroluokan perusteella on taulukon 5.1 mukainen. Kaikki perintöosuudet ovat verovapaita aina 3 400 euron verokynnykseen saakka. Taulukossa 5.2 on yksinkertainen esimerkki 100 000 euron arvoiselle perintöosuudelle määrättävän veron suuruudesta ja todellisesta veroasteesta (maksetut verot/osuuden arvo) jokaisessa veroluokassa. Minkäänlaisia henkilökohtaisia vähennyksiä ei laskelmassa ole huomioitu.

Taulukko 5.1 Veroasteikko eri veroluokissa vuonna 2006

Verotettavan osuuden arvo (euroa)	**I Veroluokka**		**II Veroluokka**		**III Veroluokka**	
	Vakioerä alarajan kohdalla (euroa)	Vero-% ylimenevästä osasta	Vakioerä alarajan kohdalla (euroa)	Vero-% ylimenevästä osasta	Vakioerä alarajan kohdalla (euroa)	Vero-% ylimenevästä osasta
3 400–17 000	85	10	170	20	255	30
17 000–50 000	1 445	13	2 890	26	4 335	39
50 000–	5 735	16	11 470	32	17 205	48
Lähde: Perintö- ja lahjaverolaki[23] (12.7.1970/378), 14 §. II ja III veroluokan vakioerät ja veroprosentit laskettu itse.						

Taulukko 5.2 Esimerkki 100 000 euron arvoisesta verotettavasta osuudesta maksettavasta verosta

Osuudensaaja kuuluu	**Veron määrä (euroa)**	**Todellinen veroaste**
I Veroluokkaan	13 735	13,7
II Veroluokkaan	27 470	27,5
III Veroluokkaan	41 205	41,2
Lähde: Omat laskelmat.		

Henkivakuutuskorvaukset muodostavat perintöverotuksessa poikkeuksen muuhun varallisuuteen nähden. Korvausten verokynnys on nimittäin huomattavasti korkeampi kuin yleinen 3 400 euron verokynnys. Kuolemantapauksen johdosta

[23] Saatavissa mm. osoitteesta www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1940/19400378 .

maksettavan vakuutuskorvauksen yleinen verokynnys on 35 000 euroa. Leskelle verovapaata on kuitenkin puolet vakuutuskorvauksen arvosta tai vähintään edellä mainitut 35 000 euroa.

Perintö- ja lahjaveron tuotto ja jakautuminen veroluokittain

Vuonna 2005 perintö- ja lahjavero toi valtiolle verotuloja noin 490 miljoonaa euroa (Tilastokeskus, Suomen verot 1990–2005). Veroluokittain tarkasteltuna arviolta noin 65 prosenttia verotuloista tulee I veroluokasta, 25 prosenttia II veroluokasta ja veroluokasta III noin 10 prosenttia (Verohallinto).

Verotettavia perintöjä oli vuonna 2005 noin 90 000 kappaletta ja lahjoja vuorostaan noin 25 000. Perinnöistä noin 77 prosenttia kuului I veroluokkaan, 20 prosenttia II veroluokkaan ja III veroluokan osuus perintöjen kokonaislukumäärästä oli noin 3 prosenttia. Lahjoissa keskittyminen I veroluokkaan oli vielä selvempää, nimittäin noin 90 prosenttia verotettavista lahjoista kuului tähän luokkaan. II ja III veroluokan osuudet lahjojen kokonaismäärästä olivat noin kuusi ja kolme prosenttia. (Verohallinto)

Hallintaoikeuden pääomittaminen

Edellä mainittiin, että lesken hallintaoikeus puolisoiden yhteiseen kotiin otetaan huomioon rintaperillisen verotuksessa. Samalla tavoin menetellään kaikissa niissä tilanteissa, joissa henkilö A saa testamentilla hallintaoikeuden tiettyyn omaisuuteen omistajuuden kuitenkin siirtyessä henkilölle B. Tällöin henkilön B perimän omaisuuden käyvästä arvosta vähennetään ennen perintöveron määräämistä henkilön A saaman hallintaoikeuden pääomitettu arvo. Vastaavasti lahjan tapauksessa antajan itsellään pidättämä hallintaoikeus vähentää lahjan verotusarvoa, jolloin myös lahjan saajan lahjavero pienenee.

Hallintaoikeuden pääomitus lasketaan kertomalla omaisuuden oletettu vuosituotto hallintaoikeuden saaneen henkilön iän määräämällä kertoimella (ks. taulukko 5.3). Omaisuuden vuosituotto riippuu omaisuuden laadusta, esimerkiksi asunnon vuosituotoksi katsotaan 5 prosenttia, kesäasunnon kohdalla tuotto on 3 prosenttia.

Esimerkki hallintaoikeuden pääomittamisesta: 120 000 euron arvoisen kesämökin omistajuus siirtyy testamentilla henkilölle B mutta elinikäinen hallintaoikeus henkilölle A. Henkilö A on 70-vuotias. Tällöin henkilö B maksaa perintöveron mutta mökin verotusarvo on $120\,000 - (0{,}03 \times 7 \times 120\,000) = 94\,800$ (euroa). Olettaen, että henkilö B kuuluu ensimmäiseen veroluokkaan, perintövero on suuruudeltaan tällöin 12 368 euroa. Ilman hallintaoikeuden hyvittämistä vero olisi 16 935 euroa, joten verosäästö on 4 567 euroa.

Taulukko 5.3 Hallintaoikeuden pääomituksen ikäkerroin

Hallintaoikeuden haltijan ikä (vuosina)	**Kerroin**
alle 44	12
44–52	11
53–58	10
59–63	9
64–68	8
69–72	7
73–76	6
77–81	5
82–86	4
87–91	3
92 tai yli	2
Lähde: Veronmaksajien keskusliitto, www.veronmaksajat.fi → Tietoa veroista → Perinnöt ja lahjat.	

Perintöverotuksen huojennussäännöksiä

Pääperiaate perintöverotuksessa on se, että perityn omaisuuden arvo määräytyy verovelvollisuuden syntyhetken (eli perinnönjättäjän kuolinhetken) perusteella. Laissa on kuitenkin huojennussäännös (54 §), jonka mukaan omaisuuden verotusarvo voidaan tarkistaa, jos omaisuuden arvo on olennaisesti vähentynyt verovelvollisuuden syntyhetken jälkeen. Jos vero on jo maksettu, osa verosummasta voidaan palauttaa. Lain kohdan soveltamisessa on hyväksytty noin vuoden sisällä verovelvollisuuden synnystä tapahtuneet arvon muutokset. Huojennuksen ei tavanomaisesti ole katsottu koskevan suuriakaan osakkeiden kurssimuutoksia, mutta esimerkiksi yrityksen ajautuminen konkurssiin taikka tulipalon aiheuttamat vauriot ovat olleet hyväksyttäviä syitä. (Puronen 2005, s. 567–569)

Perintöverotukseen säädettiin vuonna 1979 veronhuojennukset (nykyisen lain 55–57 §), joiden tarkoituksena on helpottaa maatilan tai yrityksen sukupolvenvaihdosta. Nämä lainkohdat on kuitenkin kirjoitettu hankalasti ymmärrettävään muotoon. Kuvaavaa on se, että säännösten vaikeaselkoisuudesta johtuen niiden merkitys jäi alkuaikoina ymmärtämättä. Lain pykälän 55 soveltaminen onkin varsinaisesti vakiintunut vasta 2000-luvulla – yli 20 vuotta lainsäätämisen jälkeen. Vaikka säännöksiin on tehty useita muutoksia, niitä ei ole kirjoitettu selkeämpään muotoon. (Puronen 2005, 570–571)

Karkeasti jaotellen säännökset helpottavat maatilan tai yrityksen sukupolvenvaihtoa seuraavasti: pykälän 55 mukaan perityn yritys- tai maatilaomaisuuden verotusarvo on alhaisempi kuin käypä arvo, pykälä 56 pidentää veron maksuaikaa enintään viideksi vuodeksi ja pykälä 57 laajentaa pykälät 55 ja 56 koskemaan myös luovutuksia, joissa vain osa yrityksestä vaihtaa omistajaa. Perinnön (lahjan) saaneen henkilön on kuitenkin erikseen pyydettävä huojennussäännösten soveltamista. Huojennuksen saaminen edellyttää, että maatilan tai yrityksen perinyt osallistuu henkilökohtaisella työpanoksellaan elinkeinonharjoittamiseen jatkossa. Periaatteessa kuka tahansa on oikeutettu huojennuksiin, eli perinnön saajan ei tarvitse olla sukua perinnönjättäjälle (Puronen 2005, s. 573).

Ennen vuotta 2004 maatila- tai yritysvarallisuuden arvo oli pykälän 55 perusteella käyvän arvon sijasta varallisuuden verotusarvo, joka oli käypää arvoa alempi. Vuonna 2004 huojennusta suurennettiin siten, että sukupolvenvaihdoksen yhteydessä maatilan tai yrityksen verotusarvo perintö- ja lahjaverotuksessa laskettiin 40 prosenttiin varallisuusverotuksen verotusarvosta. (Puronen 2005, s. 571) Nykyään varallisuusveron poistamisesta johtuen maatilan tai yrityksen varallisuus arvostetaan perintö- ja lahjaverotuksessa 40 prosenttiin siitä arvosta, joka sille määrätään erillisessä laissa varojen arvostamisesta.

5.3 Perintö- ja lahjaveroa kohtaan esitettyä kritiikkiä

Tämä alaluku esittelee Suomessa esiin nostettuja perintö- ja lahjaveron ongelmia. Osassa kritiikkiä on kyse lain selvistä epäkohdista, joita voidaan arvioida mm. luvussa 2 esitettyjen oikeudenmukaisuusnäkökohtien valossa.

Alhaiset henkilökohtaiset vähennykset

Suomen perintö- ja lahjaverotuksen erityispiirre on lesken ja alaikäisen lapsen alhaiset henkilökohtaiset vähennykset. Myös sitä, että perinnönjättäjän täysiikäiset rintaperilliset eivät ole oikeutettuja vähennyksiin omasta perintöosuudestaan, voi kansainvälisen vertailun valossa pitää Suomen perintöverojärjestelmän erikoisuutena (ks. alaluku 3.3).

Perillisen kasvanut veronmaksukyky on yleisesti ollut yksi perusperiaate, jonka varaan perintö- ja lahjaveromme on rakentunut. Jos kuitenkin perheen elättäjistä toinen kuolee, lesken taikka alaikäisten lasten veronmaksukyky tuskin kasvaa. Tilanne voi olla päinvastainen.[24]

[24] Eduskunnassa on ollut vuodesta 2005 lähtien vireillä lakialoite, jossa vaaditaan puolisovähennyksen nostamista 50 000 euroon ja alaikäisvähennyksen nostamista 35 000 euroon. Aloite löytyy osoitteesta www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/la_14_2005_p.htm .

Verosuunnittelu

Verosuunnittelu on toinen ilmiö, joka selvästi synnyttää ristiriidan Suomen perintöverojärjestelmän tavoitteiden ja todellisuuden välillä. Mitä suurempi on siirtyvä varallisuus arvoltaan, sitä todennäköisempää on myös, että syntyy kannustin verotaakan pienentämiseen. Tämä asettaa kansalaiset ensinnäkin epätasa-arvoiseen asemaan ja toiseksi vaikuttaa veron todelliseen progressioon.

Verosuunnittelun yleisimpiä keinoja maassamme on yhden sukupolven ylittäminen perinnönjaossa, jolloin säästöä syntyy, koska varallisuus tulee vain kertaalleen veronalaiseksi yhden sukupolven välttäessä perintöveron. Myös edellisessä luvussa käsitelty hallinta- ja omistusoikeuden erottamisesta syntyvä verosäästö on yksinkertainen keino pienentää perintöveron määrää. Lisäksi henkivakuutuskorvausten kevyempi verotuskohtelu mahdollistaa suuremmat verovapaat omaisuuden siirrot – vaikkakin vuodesta 1996 lähtien korvausten täysi verovapaus on poistunut. Perheyritysten osalta omien osakkeiden lunastamisella voidaan välttää ainakin osa verosummasta.

Verosuunnittelun lisäksi myös suoranainen veronkierto vaikuttaa perintö- ja lahjaveron tuottoon ja asettaa kansalaiset epätasa-arvoiseen asemaan. Yksinkertaisimpia veronkierron keinoja lienee mm. varallisuuden siirtäminen likvidien varojen muodossa perillisille ja siirron ilmoittamatta jättäminen verottajalle. Molemmat, sekä verosuunnittelu että veronkierto, vaikuttavat perintö- ja lahjaverotuksen oikeudenmukaisuuden lisäksi veron tehokkuuteen.

Suomen laki perintö- ja lahjaverosta on säädetty yli 65 vuotta sitten, ja siihen sisältynee useista uudistuksista huolimatta tähän päivään sopimattomia keinoja verotuksen suunnittelemiseksi (Henttula 2005, s. 174–175). Näiden epäkohtien selvittäminen ja verosuunnittelun (sekä veronkierron) laajuuden arvioiminen olisi tarpeellista jo pelkästään verojärjestelmän oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden kannalta. Nykyaikaistettu, selkeä laki olisi varmasti jo itsessään keino vähentää verosuunnittelua.

Lesken hallintaoikeuden ja perillisen omistusoikeuden ristiriita

Lesken lakimääräinen oikeus säilyttää hallinnassaan pariskunnan koti irtaimistoineen asettaa perillisen epäoikeudenmukaiseen tilanteeseen; tämä joutuu maksamaan omistajuudestaan perintöveron heti vaikka täysi nautintaoikeus omaisuuteen tulee vasta lesken kuoltua. Asunnon verotusarvoa laskettaessa huomioidaan kyllä hallintaoikeuden vaikutus. Äärimmäisessä tilanteessa perillinen voi itse kuolla ennen leskeä. (ks. esim. Andersson 2002)

Yrityksen sukupolvenvaihdos ja perintöverotus

Elinkeinoelämän edustajat ovat kritisoineet perintö- ja lahjaverotuksen aiheuttamaa kitkaa yrityksen sukupolvenvaihdokselle. On väitetty, että osa perheyrityksistä joudutaan myymään suuryrityksille tai niiden toiminta joudutaan kokonaan lopettamaan veron aiheuttamien likviditeettiongelmien takia. Kuten edellä on todettu, nykyinen laki sisältää sukupolvenvaihdosta helpottavia säännöksiä. Ne on kuitenkin kirjoitettu hyvin hankalaan muotoon.

Muita kritisoituja piirteitä

Avopuolison kuulumista ensisijaisesti kolmanteen veroluokkaan on myös kyseenalaistettu. Vaikka asia voidaan korjata avioliitolla tai suhteen rekisteröinnillä, mahdollinen tapaturmainen kuolema saattaa esimerkiksi tulla suunnitelmien väliin. On myös kysytty, kuinka tarkoituksenmukaista on, että verotukselliset syyt johtaisivat päätöksiin avioliiton solmimisesta taikka suhteen rekisteröinnistä (ks. esim. Tikka 2005).

Kuten monessa muussa maassa, myös Suomessa perintö- ja lahjaverotuksen on sanottu olevan tuottoonsa nähden kallis veromuoto. Verosta luopumisen nettovaikutuksen valtion budjettiin on tällöin väitetty olevan mahdollisesti jopa lähellä nollaa. Veron nettotuottoa pienentää erityisesti verosuunnittelu, veronkierto sekä veron hallinnolliset kustannukset. Perintöveron hallinnollisen kustannustehokkuuden arvioiminen on kuitenkin hankalaa. Ainakin Yhdysvalloissa äärimmäiset väitteet jäämistö- ja lahjaveron nollanettotuotosta vaikuttaisivat liioitelluilta (Gale ja Slemrod 2001). Suomessa koko verohallinnon kulut olivat vuonna 2004 noin 350 miljoonaa euroa (Valtion talousarvioesitys 2006). Tämä summa on selvästi alle perintö- ja lahjaveron vuosittaisen tuoton.

6 Lopuksi: Perintö- ja lahjaveron tulevaisuus?

Kaikki maamme suuret poliittiset puolueet ovat ilmoittaneet, että vuoden 2007 eduskuntavaalien jälkeen perintö- ja lahjaverotusta on syytä tarkentaa. Käytännössä voi katsoa, että seuraavalla hallituksella on karkeasti ottaen neljä vaihtoehtoa:

- Perintö- ja lahjavero jätetään ennalleen. Tämä ei liene todennäköinen vaihtoehto. Ilman uudistuksia muutostarpeet ja kritiikki kasvaisivat edelleen. Seurauksena voisi olla veronkierron lisääntyminen.
- Perintö- ja lahjaveroa kevennetään mutta pitäydytään perintöosuusjärjestelmässä. Tämä lienee yksinkertaisin vaihtoehto, koska tuttu verojärjestelmä pysyisi voimassa. Olisi päätettävä, kirjoitetaanko täysin uusi laki vai muutetaanko ainoastaan osia vanhasta. Uuden lain kirjoittaminen saattaisi kannustaa perintö- ja lahjaverotuksen kokonaisvaltaisempaan tarkasteluun ja mm. edellä mainittujen epäkohtien perusteelliseen selvittämiseen. Erikseen voitaisiin harkita muun muassa:
    - Lesken ja alaikäisten lasten asunnosta maksettavan perintöveron kohtuullistamista,
    - Verokynnyksen ja vähennysten indeksoimista esim. kuluttajahintaindeksiin,
    - Täysi-ikäisille rintaperillisille myönnettäviä henkilökohtaisia vähennyksiä, ja
    - Veroluokkajaon yksinkertaistamista tai siitä luopumista.
- Siirrytään jäämistöverojärjestelmään ja pyritään samalla verotuksen keventämiseen. Jäämistöverojärjestelmä saattaisi olla yksinkertaisempi hallita sekä kansalaisen kannalta helpompi hahmottaa. Tanskan kokemuksista saattaisi olla hyötyä. Mahdollisimman kattava selvitys molempien järjestelmien eduista ja haitoista olisi hyödyllinen joka tapauksessa, jos halutaan muokata moderni perintö- ja lahjaverolaki.
- Perintö- ja lahjaverosta luovutaan kokonaan. Tämä olisi merkittävä arvovalinta. Periytyvän varallisuuden on katsottu selittävän merkittävän osan varallisuuserojen synnystä. Verojärjestelmän progression kannalta varallisuuden realisoitumattomien arvonnousujen verotuskysymystä tulisi lisäksi harkita tilanteessa, jossa varallisuudensiirto sukupolvelta toiselle olisi verovapaa. Oikeudenmukaisuusnäkökohtien lisäksi on hyvä huomata, että tulevaisuudessakin perinnöt todennäköisesti muodostavat kasvavan veropohjan, josta kerättävä vero todennäköisesti vääristää markkinoita vähemmän kuin elinaikaisista tuloista perittävä vero.

Lähteet

Andersson, E. (2000): Johdatus vero-oikeuteen. Kauppakaari Oyj.

Andersson, E. (2002): Perintö- ja lahjaverotuksen ongelmat ja kehitysnäkymät. Tilisanomat No. 3.

Andersson, E. (2005): Perintöverotus tulee säilyttää – mutta kevennettynä. Turun Sanomat 20.2.2005.

Cremer, H. – Pestieau, P. (2003): Wealth Transfer Taxation: A Survey. CESIfo Working Paper No. 1061.

CESIfo Dice (2006): Inheritance Taxation, General Characteristics. Saatavissa osoitteesta:
http://www.ifo.de/pls/diceguest/download/Public%20Revenues,%20Taxes/Inheri-tax-gen06.pdf .

Egendomsskattekommittén (2004): Egendomsskatter – Reform av arvs- och gåvoskatter. Statens offentliga utredningar (SOU) 2004:66.

Gale, W. G. – Slemrod, J. (2001): Rethinking the Estate and Gift Tax: Overview. NBER Working Paper 8205.

Grossmann, V. – Poutvaara, P. (2006): Pareto-Improving Bequest Taxation. HECER Discussion Paper No. 95.

Henttula, J. (2005): Varallisuuden arvostamisperusteesta perintöverotuksessa. Finn Lectura.

Kleiber, C. – Sexauer, M. – Wälde, K. (2005): Bequests, taxation and the distribution of wealth in a general equilibrium model. Würzburg Economic Papers No. 61.

Report of a Committee chaired by Meade, J.E. (1978): The Structure and Reform of Direct Taxation. IFS, George Allen & Unwin.

Näringslivets skattedelegation (2004): Yttrande över betänkandet (SOU 2004:66) Egendomsskatter – Reform av arvs- och gåvoskatter. Fi2004/2858.

Poterba, J. (2001): Estate and gift taxes and incentives for inter vivos giving in the US. Journal of Public Economics 79, No.1, 237–264.

Pulkkinen, J. (2006): Perusasioita perinnöstä ja kuolinpesän pankkiasioita. Internetlähde: http://www.saunalahti.fi/~jplaki/perintopa.htm . Tarkistettu 18.8.2006.

Puronen, P. (2005): Perintö- ja lahjaverotus. Talentum.

Pöyhönen, K. (2003): Uusperheen perinnönjako. Taloustaito 22.4.2003.

Regeringens proposition (2004): Slopad arvsskatt och gåvoskatt. Proposition 2004/05:25.

Silfverberg, C. (2005): Slopad arvs- och gåvoskatt. Skattenytt 55, No. 1–2, 13–27.

Taloussanomat (2006): Perintöveron tuotto on entistä tärkeämpi valtiolle. Taloussanomat 15.7.2006.

Tikka, K. S. (2005): Perintövero: luopuminen vai uudistaminen edessä? Verotus 2005, 345–354.

Tilastokeskus (2006): Varallisuustutkimus 2004, ennakkotiedot perintöjen jakautumisesta kotitalouksittain saatu sähköpostilla kesäkuussa 2006, yhteyshenkilö Markku Säylä.

Tuomala, M. (1997): Julkistalous. Gaudeamus.

Vijfeijken, I. van (2006): Contours of a Modern Inheritance and Gift Tax. Intertax 34, No. 3, 151–157.

Liite A: Verotuksen *first best-* ja *second best* -maailma

Talousteoriassa[25] tarkasteltavaa oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden välillä vallitsevaa ”trade offia” voidaan selventää tarkastelemalla *first best* – ja *second best* –maailmoja.

First best -maailma

Talousteorian mukaisessa ideaalissa tilanteessa jokainen maksaisi veroa *tulonansainta*kykynsä mukaan. Tällöin valtio määräisi kunkin kansalaisen maksettavaksi erillisen könttäsumman (*lump sum*) veroa. Veron määrä riippuisi henkilön yksilöllisistä tulonansaintaominaisuuksista (fyysinen kunto, terveydentila, älykkyys, jne.). Olennaista olisi, ettei henkilö voisi omatoimisesti vaikuttaa verotaakkaansa – verotuksella ei olisi käyttäytymisvaikutuksia. Verotus ei synnyttäisi vääristymiä markkinoiden tasapainoon.

Tässä tilanteessa verojärjestelmän oikeudenmukaisuus ja tehokkuus voitaisiin käsitteellisesti erottaa toisistaan. Poliittinen järjestelmä asettaisi tavoitteen kerättävän verosumman suuruudesta, joka jaettaisiin kansalaisten kesken maksettavaksi heidän tulonansaintakykynsä mukaisesti. Yhteiskunnan tavoitteet toteutuisivat ilman vääristymiä kansalaisten päätöksenteossa – teoria kutsuu tilannetta *first best* -maailmaksi.

Second best -maailma

Syitä siihen, miksi verotusta ei ole järjestetty edellä mainitulla tavalla, on varmasti useita, joista eettiset pohdinnat eivät liene vähäisimpiä. Talousteoriassa yksi merkittävä syy on tiedon epäsymmetrinen jakautuminen valtion ja yksilön välillä. Yksinkertaistaen: Valtion on mahdotonta tietää ennakolta kaikkien kansalaistensa ominaisuuksia. Tällöin kansalaisen olisi edullista vääristää kuvaa omasta tulonhankintakyvystään niin, että henkilökohtainen verotaakka muodostuisi mahdollisimman pieneksi. Tästä syystä henkilön veronmaksukyky joudutaan arvioimaan muulla tavoin. Yleisin käytössä oleva tapa on laskea henkilön vuosittaiset tulot, mutta muitakin tapoja on, esimerkiksi kulutus.

Yksilön verotaakan määrääminen jonkin sellaisen kriteerin perusteella, jonka suuruuteen taikka muihin ominaisuuksiin yksilö voi vaikuttaa, johtaa kuitenkin edellä mainittuun ongelmaan – yksilölle syntyy kannustin minimoida omaa verotaakkaansa. Kannustin syntyy siitä, että verotus muuttaa hyödykkeiden[26] suhteellisia hintoja, jolloin henkilö (kuluttaja) pyrkii vähentämään suhteessa

[25] Verotuksen oikeudenmukaisuus-tehokkuusesittelyn perustiedot löytyvät mm. Tuomala 1997 luvusta 9.

[26] Hyödyke on perinteisesti ymmärrettävä laajemmassa mielessä kuin pelkät kaupalliset hyödykkeet, esim. vapaa-aika on hyödyke, jota kulutetaan. Vapaa-ajan hinta on sen vaihtoehtoiskustannus, eli työstä maksettava palkka.

kalliimmaksi tulleen hyödykkeen kulutusta. Puhutaan veron *substituutiovaikutuksesta*[27]. Tämä kannustinvaikutus vääristää yksilön päätöksentekoa (verrattuna tilanteeseen, jossa veroa ei kerättäisi), mikä useimpien hyödykkeiden (ja verojen) tapauksessa pienentää yhteiskunnan kokonaishyvinvointia.

Nyt tilanteessa, jossa yksilö voi omilla päätöksillään vaikuttaa henkilökohtaiseen verotaakkaansa, emme enää voi tarkastella verotuksen oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta irrallaan toisistaan. Tavoitteiden välillä joudutaan tekemään kompromissi – olemme *second best* -maailmassa.

[27] Hinnan substituutiovaikutus yksityiseen kysyntään on käänteinen, hyödykkeen hinnan nousu (esim. verotuksen johdosta) laskee hyödykkeen kysyntää.

Liite B: Perintöosuus- vs. jäämistöverojärjestelmä: Horisontaalinen oikeudenmukaisuus vs. hallinnollinen kalleus?

Luvun 2 perusteella olisi mielenkiintoista tarkastella, kuinka alaluvussa 3.2 esitellyt perintöosuus- ja jäämistöverojärjestelmät suhtautuvat taloustieteen vaatimuksiin oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta. Tehokkuuden (ja siis hyvinvointitappioiden) kannalta kiinnostavia voisivat olla mm. erot järjestelmien hallinnollisissa kustannuksissa. Oikeudenmukaisuuden näkökulmasta järjestelmiä voisi periaatteellisella tasolla verrata ainakin horisontaalisen oikeudenmukaisuuskriteerin pohjalta. Alla muutamia pohdintoja asiasta.

Perintöosuusjärjestelmä ottaa huomioon perinnönsaajan veronmaksukyvyn paremmin…

Perintöjen ja lahjojen katsotaan usein edustavan saajalle ansiotonta tulonlisäystä. Tästä syystä perintöverojärjestelmän kyvyllä erotella varallisuussiirtojen saajat heidän veronmaksukykynsä perusteella voi olla merkittävä vaikutus näkemykseen perintö- ja lahjaverotuksen horisontaalisesta (ks. luku 2) oikeudenmukaisuudesta.

Perintöosuusjärjestelmä antaa periaatteessa jäämistöverojärjestelmää paremmat valmiudet perinnönsaajan veronmaksukyvyn huomioon ottamiseen ja, näin ollen, verotaakan yksilökohtaisemmalle räätälöinnille. Pääasiassa tämä tehdään erisuuruisin henkilökohtaisin vähennyksin perintöosuuden arvosta. Espanjassa (joka soveltaa perintöosuusjärjestelmää) määrättävän veron suuruuteen vaikuttaa lisäksi perinnönsaajan alkuperäinen varallisuus (European Tax Hand Book 2006).

…Mutta on hallinnollisesti kalliimpi

Kuitenkin, mitä enemmän säännöksiä ja yksityiskohtia verottaja joutuu ottamaan huomioon veroa määrätessään, sitä hankalammaksi työ käy. Määrättävän veron yksilöinti vähentää muun muassa tietotekniikan hyödyntämismahdollisuuksia. Se, että perintöosuusvero määrätään yleensä verotoimiston suorittaman laskennallisen jaon perusteella, asettaa omat haasteensa veron toimittamiselle. Perintöosuusjärjestelmän onkin väitetty olevan hallinnollisesti raskaampi ja kalliimpi kuin jäämistöverojärjestelmä (vrt. esim. Puronen 2005, s. 11–12; Cremer ja Pestieau 2003, s. 6).

Liite C: Lakimääräiset perilliset sekä avio- ja avopuolison asema

Tämä liite kertaa lyhyesti lakimääräisen perimysjärjestyksen sekä avio- ja avopuolison aseman perinnönjaossa[28].

Lainmukainen perimysjärjestys ja testamentti

Ensimmäinen parenteeli: Perintökaaren mukainen perimysjärjestys jakautuu kolmeen ns. parenteeliin, joista ensimmäisen parenteelin muodostavat vainajan rintaperilliset, eli tämän lapset tai näiden jälkeläiset. He ovat ensisijaisesti oikeutettuja perintöön. Rintaperillisten perillisasema on varmistettu oikeudella lakiosaan. Testamentti, joka rikkoo lakiosaa, on tältä osin tehoton. Lakiosan suuruus on puolet siitä jäämistön osasta, joka rintaperilliselle ilman testamenttia tulisi[29]. Rintaperillinen on tosin velvollinen erikseen ilmoittamaan, jos hän katsoo testamentin loukkaavan lakiosaansa. Muussa tapauksessa hän menettää oikeutensa.

Jos vainajalla ei ole rintaperillisiä, perimysvuoro siirtyy leskelle. Lesken perimysoikeus on tosin väliaikainen. Lesken kuollessa ensiksi kuolleen puolison toissijaiset perilliset ovat oikeutettuja perimään ensiksi kuolleen puolison osuuden, yleensä noin puolet aviopuolisoiden yhteisestä omaisuudesta. Toinen puolisko menee lesken perillisille. Jos leskeltä ei jää perillisiä, lesken koko omaisuus siirtyy ensiksi kuolleen puolison suvulle. Vastaavasti jos ensiksi kuolleella puolisolla ei ole toissijaisia perillisiä, hänen osuutensa menee lesken perillisille.

Toinen parenteeli: Toisen parenteelin perilliset ovat oikeutettuja perintöön, jos vainajalla ei ole rintaperillisiä (eikä hän kuolinhetkellä ollut naimisissa). Parenteeliin kuuluvat ensisijaisesti vainajan vanhemmat, joiden kesken vainajan omaisuus jaetaan tasan. Jo kuolleen äidin tai isän tilalle tulevat vainajan sisarukset, jotka jakavat kuolleen vanhemman osuuden tasan keskenään. Kuolleen sisaruksen tilalle tulevat vuorostaan tämän jälkeläiset. Perimysoikeus siirtyykin tässä parenteelissa rajatta.

Kolmas parenteeli: Jos vainajalla ei ole ensimmäisen tai toisen parenteelin perillisiä, perimysoikeus on lain mukaan kolmannen parenteelin sukulaisilla. Heitä ovat vainajan isovanhemmat. Kuolleen isovanhemman tilalle tulevat vainajan

---

[28] Kaksi hyvää yleisesitystä perintöoikeudesta ja perintöasiakirjoista ovat Pöyhönen (2003) ja Pulkkinen (2006). Tämä liite perustuu pitkälti näihin lähteisiin.

[29] Esimerkki: Pekalla on kaksi lasta, Matti ja Maija. Pekan kuoltua ilmenee, että tämä testamentannut kaiken omaisuutensa eräälle järjestölle. Testamentista huolimatta Matti ja Maija ovat molemmat oikeutettuja lakiosaansa, eli neljäsosaan Pekan jäämistöstä. Järjestö saa puolet Pekan omaisuudesta. Ilman testamenttia Matti ja Maija jakaisivat Pekan omaisuuden puoliksi.

enot, sedät ja tädit. Perimysoikeus kuitenkin katkeaa tässä parenteelissa. Nimittäin vainajan serkut eivät enää ole oikeutettuja perintöön.

Mahdollisella testamentilla vainaja on osoittanut tahtonsa poiketa laissa määrätystä perimysjärjestyksestä. Testamentilla voidaan erikseen määrätä omaisuuden omistus- ja hallintaoikeuden siirtymisestä eri henkilöille. Testamenttioikeutta rajoittaa ainoastaan rintaperillisten oikeus lakiosaan. Lapsettomalla henkilöllä on täysi oikeus testamentata omaisuutensa haluamallaan tavalla. Tilanteessa, jossa vainajalla ei ole perintöön oikeutettuja perillisiä ja testamenttia ei ole tehty, menee vainajan omaisuus valtiolle.

Lesken ja avopuolison asema

Siinä tapauksessa, että vainajalla on rintaperillisiä, lesken asema perinnönjakoprosessissa riippuu erityisesti avio-oikeudesta ja sen laajuudesta sekä puolisoiden välisestä testamentista. Avio-oikeuden ollessa voimassa suoritetaan ennen vainajan kuolinpesän jakoa ositus, jossa yleensä pariskunnan yhteinen omaisuus jaetaan puoliksi. Tällöin se avioliiton osapuoli, joka on suhteessa vähävaraisempi, saa osakseen tasingon varakkaammalta osapuolelta. Kuolinpesän tapauksessa perilliset ovat velvollisia maksamaan tasinkoa leskelle. Leskellä on kuitenkin oikeus olla maksamatta tasinkoa vainajan perillisille.

Puolisot voivat myös tehdä keskinäisen testamentin, jolla turvataan puolisoista pitkäikäisemmän tulevaisuus. Testamentti voi esimerkiksi määrätä, että vainajan koko omaisuuden omistusoikeus siirtyy leskelle. Jos rintaperilliset hyväksyvät tällaisen lakiosaansa loukkaavan testamentin, leski maksaa perintöveron puolisonsa omaisuudesta.

Toinen vaihtoehto on määrätä testamentilla leskelle hallintaoikeus kuolinpesän varallisuuteen. Tällöin omistus siirtyy rintaperillisille mutta leski saa elinikäisen hallintaoikeuden. Leski ei joudu maksamaan perintöveroa vaan sen maksavat rintaperilliset. Vero tulee maksettavaksi heti, mutta verotuksessa omaisuuden arvosta vähennetään hallintaoikeuden pääomitettuarvo, joka riippuu sekä omaisuuden laadusta että lesken iästä (asiasta tarkemmin myöhemmin).

Jos puolisoilla ei ole avio-oikeutta toistensa omaisuuteen eivätkä he ole tehneet keskinäistä testamenttia, leskelle on kuitenkin hallintaoikeus pariskunnan yhteiseen kotiin sekä sen irtaimistoon. Rintaperillinen joutuu tällöinkin maksamaan perintöveron asunnon osalta. Hallintaoikeuden pääomitettu arvo vähennetään jälleen asunnon käyvästä arvosta.

Ilman erillistä testamenttiakin voivat rintaperilliset ja leski sopia, että kuolinpesä pysyy jakamattomana ja lesken käytössä. Vaikka tällöin perinnönjako tehdään vasta lesken kuoltua, joutuvat perilliset maksamaan perintöveron perinnöstään eikä vähennystä lesken käyttöoikeudesta voida verotuksessa tehdä. Omistajuus-

han on täysimääräisesti siirtynyt perillisille, jolloin pesän jakamisen lykkääminen on heidän päätöksensä. Pesä voidaan jakaa yhdenkin rintaperillisen vaatimuksesta. Edellä mainittu lakimääräinen lesken oikeus asumiseen voidaan kuitenkin vähentää verotuksessa asunnon arvosta.

Avopuoliso ei ole perillinen edes siinä tapauksessa, että vainajalla ei ole rintaperillisiä. Avio-oikeutta tai lain määräämää kodin hallintaoikeutta avopuolisolla ei myöskään ole. Avopuolison asema voidaan turvata vain testamentin avulla. Avopuoliso rinnastetaan kuitenkin aviopuolisoon silloin, kun vainaja ja tämän avopuoliso ovat joskus olleet naimisissa tai heillä on yhteinen lapsi.

VATT-KESKUSTELUALOITTEITA / DISCUSSION PAPERS ISSN 0788-5016 - SARJASSA ILMESTYNEITÄ

358. Kerkelä Leena – Huan-Niemi Ellen: Trade Preferences in the EU Sugar Sector: Winners and Losers. Helsinki 2005.

359. Pekkala Sari – Lucas Robert E.B.: On the Importance of Finnishing School: Half a Century of Inter-generational Economic Mobility in Finland. Helsinki 2005.

360. Peltola Mikko: Työmarkkinasiirtymät Suomessa. Työllisyyden päättymisen jälkeinen työmarkkinasiirtymien dynamiikka vuosina 1995-1999. Helsinki 2005.

361. Lyytikäinen Teemu – Lönnqvist Henrik: Asumiskustannukset suurissa asutuskeskuksissa. Helsinki 2005.

362. Pekkala Sari: Economic Impacts of Immigration: A Survey. Helsinki 2005.

363. Honkatukia Juha – Parkkinen Pekka – Perrels Adriaan: Pitkän aikavälin talousskenaariot. Helsinki 2005.

364. Hjerppe Reino – Honkatukia Juha: Liikenteen kansantaloudellinen merkitys ja liikenneinfrastruktuuri toimintojen yhdistäjänä. Helsinki 2005.

365. Pekkala Sari – Intonen Nina – Järviö Maija-Liisa: Suomen koulutusmenojen kehitys 1900-luvulla ja tulevaisuudessa. Helsinki 2005.

366. Saarimaa Tuukka: Taxation and Debt Financing of Home Acquisition: Evidence from the Finnish 1993 Tax Reform. Helsinki 2005.

367. Kari Seppo – Ylä-Liedenpohja Jouko: Cost of Capital for Cross-border Investment: The Fallacy of Estonia as a Tax Haven. Helsinki 2005.

368. Honkatukia Juha – Törmä Hannu: Stora Enso Oyj:n Kemijärven sellutehtaan 40-vuotisen toiminnan alueellinen kokonaisvaikuttavuus. Helsinki 2005.

369. Honkatukia Juha – Törmä Hannu: Stora Enso Oyj:n Veitsiluodon paperiteollisuuden 50-vuotisen toiminnan alueellinen kokonaisvaikuttavuus. Helsinki 2005.

370. Räisänen Heikki with the contribution of Heinonen Elisabet: Comparative Analysis on the Job-Broking Market in Japan and Finland. Helsinki 2005.

371. Riihelä Marja – Sullström Risto – Tuomala Matti: Trends in Top Income Shares in Finland. Helsinki 2005.

372. Aaltonen, Juho – Räty Tarmo – Järviö Maija-Liisa – Luoma Kalevi: Perusterveydenhuollon kustannukset ja tuotetut palvelut – tuottavuuden kehitys 1997–2003. Helsinki 2005.

373. Honkatukia Juha – Kemppi Heikki – Kerkelä Leena: Arvioita ilmasto- ja energiastrategian kansantaloudellisista vaikutuksista. Helsinki 2005.

374. Aaltonen Juho – Kirjavainen Tanja – Moisio Antti: Kuntien perusopetuksen tehokkuuserot ja tuottavuus 1998-2003. Helsinki 2005.

375. Kerkelä Leena – Lehtonen Heikki – Niemi Jyrki: The Impacts of WTO Export Subsidy Abolition on the Agri-food Industry in EU: A Preliminary Assessment. Helsinki 2005.

376. Hietala Harri – Kari Seppo: Formula Apportionment osana yritysverotuksen harmonisointia Euroopassa. Helsinki 2005.

377. Kiander Jaakko – Romppanen Antti (eds.): Finland's First 10 Years in the European Union – Economic Consequences. Helsinki 2005.

378. Kangasharju Aki: Do Wage-subsidies Increase Employment in Subsidised Firms? Helsinki 2005.

379. Jones Ronald W.: Aspects of Globalization. Helsinki 2005.

380. Virén Matti: Miten arvonlisävero vaikuttaa kuluttajahintoihin. Helsinki 2005.

381. Hjerppe Reino – Kiander Jaakko – Virén Matti: Are Government Expenditure Productive? Measuring the Effect on Private Sector Production. Helsinki 2006.

382. Riihelä Marja – Sullström Risto: Väestön ikääntyminen, kulutus, säästäminen ja eriarvoisuus. Helsinki 2006.

383. Hynninen Sanna-Mari – Kangasharju Aki – Pehkonen Jaakko: Regional Matching Frictions and Aggregate Unemployment. Helsinki 2006.

384. Ghatak Subrata – Sánchez-Fung José R.: Is Fiscal Policy Sustainable in Developing Economies? Helsinki 2006.

385. Lyytikäinen Teemu: Rent Control and Tenants' Welfare: the Effects of Deregulating Rental Markets in Finland. Helsinki 2006.

386. Riihelä Marja: Kotitalouksien kulutus ja säästäminen: Ikäprofiilien ja kohorttien kuvaus. Helsinki 2006.

387. Siivonen Erkki: Finanssisäännöt ja varallisuusoikeudet julkisten investointien analyysissa. Helsinki 2006.

388. Berghäll Elina: R&D and Productivity Growth in Finnish ICT Manufacturing. Helsinki 2006.

389. Berghäll Elina: Technical Efficiency in an R&D Intensive Industry: Finnish ICT Manufacturing. Helsinki 2006.

390. Berghäll Elina: Technical Change, Efficiency, Firm Size and Age in an R&D Intensive Sector. Helsinki 2006.

391. Ervasti Heikki – Venetoklis Takis: Unemployment and Subjective Well-being: Does Money Make a Difference? Helsinki 2006.

392. Hietala Harri – Kari Seppo: Investment Incentives in Closely Held Corporations and Finland's 2005 Tax Reform. Helsinki 2006.

393. Räisänen Heikki: Kaksi näkökulmaa julkisen työnvälityksen tehokkuuteen. Helsinki 2006.

394. Honkatukia Juha – Moilanen Paavo – Törmä Hannu: Runkoverkkosuunnitelman aluetaloudelliset vaikutukset. Helsinki 2006.

395. Honkatukia Juha – Rajala Rami – Sulamaa Pekka: Julkisen sektorin tuottavuuden kasvu ja työikäisen väestön määrän muutos 2005–2020, Rakenteellinen pitkän aikavälin tarkastelu alueellisella tasapainomallilla. Helsinki 2006.

396. Kyyrä Tomi – Wilke Ralf A.: Reduction in the Long-Term Unemployment of the Elderly: A Success Story from Finland Revised. Helsinki 2006.

397. Martikainen Emmi – Virén Matti: Valmisteverojen välittyminen kuluttajahintoihin Suomessa 1997–2004. Helsinki 2006.

398. Mälkönen Ville: Eri hankintamuodot julkisissa investoinneissa. Helsinki 2006.

399. Haataja Anita – Mattila-Wiro Päivi: Impact of Alternative Benefit Levels and Parental Choices on the Parents' Income. Micro-simulation Approach on the Finnish Parental Leave. Helsinki 2006.

400. Kyyrä Tomi – Ollikainen Virve: To Search or Not to Search? The Effects of UI Benefit Extension for the Elderly Unemployment. Helsinki 2006.

401. Hämäläinen Pellervo: Julkisten investointien tuottavuus. Katsaus kirjallisuuteen ja Suomi vuosina 1948-2003. Helsinki 2006.

402. Virén Matti: Fiscal Policy in the 1920s and 1930s. How Much Different It Is from the Post War Period's Policies. Helsinki 2006.

403. Aaltonen Juho: Perusterveydenhuollon menoeroja selittävät tekijät ja terveyskeskusten kustannustehottomuus. Helsinki 2006.

404. Venetoklis Takis: Guide to FUSSEP (Finnish University Students Socio-Economic Preferences) 2005 round. Helsinki 2006.

405. Honkatukia Juha – Mälkönen Ville – Perrels Adriaan: Impacts of the European Emission Trade System on Finnish Wholesale Electricity Prices. Helsinki 2006.

406. Kyyrä Tomi – Maliranta Mika: The Micro-Level Dynamics of Declining Labour Share: Lessons from the Finnish Great Leap. Helsinki 2006.

407. Korkeamäki Ossi – Uusitalo Roope: Employment Effects of a Payroll-Tax Cut: Evidence from a Regional Tax Exemption Experiment. Helsinki 2006.

408. Kari Seppo – Kiander Jaakko – Ulvinen Hanna: Vapaaehtoinen eläkevakuutus ja verotus. Katsaus kirjallisuuteen ja empiirinen kuva vapaaehtoisen eläkesäästämisen kehityksestä. Helsinki 2006.

409. Jalava Jukka – Kavonius Ilja Kristian: Durable Goods and Household Saving Ratios in the Euro Area. Helsinki 2006.

410. Sulamaa Pekka – Widgrén Mika: Turkish EU Membership: A Simulation Study on Economic Effects. Helsinki 2007.